

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

pedagogická fakulta
katedra společenských věd

**STRUKTURÁLNÍ FONDY EU A MOŽNOSTI JEJICH
VYUŽITÍ (SE ZAMĚŘENÍM NA EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ
FOND) – PROBLEMATIKA HORIZONTÁLNÍCH
TÉMAT**

Alena Chodová

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Fantyš

České Budějovice 2011

Prohlašuji, že svojí bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum.....

Podpis studenta.....

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomášovi Fantyšovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ANOTACE

Předmětem bakalářské práce Strukturální fondy EU a možnosti jejich využití (se zaměřením na Evropský sociální fond) je charakteristika strukturálních fondů EU. Práce v úvodní části stručně seznamuje se všemi strukturálními fondy a poté je zaměřena na ESF. V klíčové části se věnuje horizontálním tématům (udržitelný rozvoj a rovné příležitosti) z pohledu vědeckého a prakticky – politického.

ANNOTATION

The subject of my bachelor study „ Structural funds of European Union and its potential uses (focusing on European social fund) is characteristic of Structural funds of European Union. The first part of the work briefly acquainted with all the Structural Funds, and then focuses on the European social fund. The key part is dealing with horizontal themes (sustainable development and equal opportunities) from the perspective of scientific and practical - political.

KLÍČOVÁ SLOVA

strukturální fond, Evropský sociální fond, horizontální témata, udržitelný rozvoj, strategie udržitelného rozvoje, rovné příležitosti, diskriminace

KEY WORDS

structural fund, European Social Fund, horizontal themes, sustainable development, sustainable development strategy, equal opportunities, discrimination

OBSAH

ÚVOD	6
METODIKA A CÍLE PRÁCE	8
PŘEHLED LITERATURY	8
1. STRUKTURÁLNÍ FONDY	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU STRUKTURÁLNÍ FOND, JEHO CÍLE A PRINCIPY.....	10
1.3 DRUHY STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ EU.....	13
2. EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND A JEHO OPERAČNÍ PROGRAMY	15
2.1 PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2004 - 2006	16
2.2 PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2007 – 2013	17
2.2.1 OP PRAHA ADAPTABILITA	18
2.2.2 OP VZDĚLÁVÁNÍ PRO KONKURENCESCHOPNOST	18
2.2.3 OP LIDSKÉ ZDROJE A ZAMĚSTNANOST.....	19
3. HORIZONTÁLNÍ TÉMATA	21
3.1 UDRŽITELNÝ ROZVOJ	22
3.1.1 STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EVROPSKÉ UNIE	26
3.1.2 STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY.....	39
3.1.3 MÍSTNÍ AGENDA 21	40
3.2 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI	42
3.2.1 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V EVROPSKÉ UNII.....	45
3.2.2 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	48
ZÁVĚR	54
SEZNAM ZKRATEK	55
POUŽITÁ LITERATURA	57
SEZNAM PŘÍLOH	61
Č. 1 – ČLENSKÉ STÁTY EU V ROCE 2011	62
Č. 2 – MAPA NUTS II V ČR.....	63
Č. 3 – CELKOVÝ OBJEM FINANČNÍ POMOCI Z ESF	64
Č. 4 – DOTAZNÍK K PROBLEMATICE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	65
Č. 5 – DOTAZNÍK K PROBLEMATICE ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ.....	68
Č. 6 – STRATEGICKÁ VIZE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR	72

ÚVOD

Datem 1. května 2004 se pro Českou republiku mnoho změnilo. S členstvím v Evropském společenství (viz příloha č. 1 – Členské státy EU v roce 2011) přišla také možnost získat finanční podporu ze strukturálních fondů. Již několik let se ve svém okolí setkávám s nápisy hlásajícími, že tento projekt je spolufinancován Evropskou unií. Kdysi jsem nevěděla, co si pod tímto slovním spojením mám vlastně představit. Myslím, že většina lidí v naší republice zná pojem strukturální fond, ale jen málokdo dokáže vysvětlit a popsat co to je, a jak to všechno vlastně funguje, nebo jaký to má přesný význam pro společnost.

Když se nad tím zamyslíme, tak nás obklopují cedule s vlaječkami EU téměř na každém kroku. Finanční podporu v nemalé hodnotě jsme investovali do projektů veškerých oborů. Pojem strukturální fond je poměrně široký, a proto se chci zaměřit jen na Evropský sociální fond, respektive na jeho horizontální témata udržitelný rozvoj a rovné příležitosti.

Bakalářská práce bude mít tři části. První dvě budou pouze popisné a vysvětlující. Cílem prvních dvou částí je nastínit problematiku strukturálních fondů. Klíčová část bude tvořena třetí kapitolou.

Svoji práci zahájím stručným vymezením pojmu strukturální fond a přehledem všech fondů Evropské unie. Od charakteristiky strukturálních fondů přejdu k Evropskému sociálnímu fondu. Podrobněji vymežím jeho principy, cíle současného programového i předchozího zkráceného období i s jeho operačními programy. Protože Evropský sociální fond zahrnuje tři operační programy v současném období a čtyři operační programy v předchozím období, neměla bych příležitost se dostatečně věnovat každému z nich, nastíním jejich význam a poté se výrazněji zaměřím pouze na dva z nich - tedy operační program Vzdělání pro konkurenceschopnost a operační program Lidské zdroje a zaměstnanost. Dále následuje klíčová část zaměřená na Horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a operačního programu Vzdělání pro konkurenceschopnost - rovné příležitosti a udržitelný rozvoj. Z hlediska rozsahu práce se budu více věnovat udržitelnému rozvoji. Pokusím se o porovnání dvou diskursů, a to prakticko-politického a vědeckého. Prakticko-politický diskurs popíšu

z hlediska legislativy popřípadě programů zaměřených na problematiku horizontálních témat a s vědeckým diskursem se podívám na to, jaká je situace v naší (současné nebo bývalé) společnosti.

METODIKA A CÍLE PRÁCE

V bakalářské práci jsou převážně používány informace vydávané jednotlivými ministerstvy České republiky a informace z hlavních portálů Evropské unie a evropských fondů. Pomocí komparace uvedené literatury a internetových zdrojů je provedeno vědecko – politicko – praktické srovnání.

PŘEHLED LITERATURY

Problematikou Strukturálních fondů se ve své knize Strukturální politika Evropské unie zabývala I. Boháčková a M. Hrabánková (2009). Kniha seznamuje se vznikem Evropské unie, s jejím fungováním, historií, principy a politikami. Stejným tématem se zabýval i O. Potluka v Průvodci strukturálními fondy Evropské unie (2003) a Chvojková A. s V. Květoněm (2007). V publikaci Čerpáme finanční zdroje Evropské unie (2005) jsou uvedeny praktické informace o čerpání finančních prostředků, zásady a postupy při vypracovávání projektů, důležitá legislativa a principy finančních toků.

Udržitelnému rozvoji je věnována pozornost v publikaci Spor o ekonomický růst (1994), kde jsou vysvětlena nebezpečí ekonomického růstu, složky dobrého života jako například zdraví, příroda, láska, sebeúcta a další. Dále se zabývá technologiemi, rovností či vzděláním. Před rizikem neudržitelného rozvoje varuje kniha Přemýšlení s Josefem Vavrouškem (1995). Zabývá se trvale udržitelným životem, lidskými hodnotami a vztahem k přírodě, ekonomikou a jejím dopadem na trvale udržitelný rozvoj, tržním systémem a udržitelností Evropy. Stejnými problémy se zabýval i Jan Zeman (2002). Udržitelný rozvoj však pojal spíše z ekonomického pohledu. Václav Mezřický (2005) se věnoval udržitelnému rozvoji také jako ke globálnímu problému. Popsal většinu environmentálních problémů, způsob jejich vzniku, environmentální politiku včetně strategie na udržitelný rozvoj a mezinárodní vztahy a spolupráci. Lubomír Nátr (2005) se věnoval trvale udržitelnému rozvoji spíše z pohledu člověka, zemědělství a ochrany přírody.

O rovných příležitostech psala Čermáková M. (2005). Rovnost mezi muži a ženami vysvětlovala na změnách demografického chování, politice, ekonomice a kulturních aspektech společnosti. Další autor, který se zabýval rovnými příležitostmi, je kolektiv autorů Českého helsinského výboru (2002). Popsal situaci žen na trhu práce, postup vlády České republiky a formy diskriminace z pohledu úřadu práce. Barša P. (2002) se věnoval feminismu, patriarchátu, postrukturalismu a touze ženy. Bourdieu P. (2000) na základě antropologických výzkumů vysvětluje historický důvod diskriminace mužů nad ženami.

1. STRUKTURÁLNÍ FONDY

Naše republika je již pár let součástí Evropské unie (dále jen „EU“). Za tu dobu jsme si všichni zvykli na to, že skoro všechny naše projekty nefinancujeme sami z našeho, již tak omezeného rozpočtu, ale pomocí finančních prostředků ze strukturálních fondů (dále jen „SF“). Naše kultura, školství, doprava, podnikání a další oblasti se tak mohou více rozvíjet. Národní orgán pro koordinaci uvádí, že finanční podpora v hodnotě téměř tří čtvrtin našeho státního rozpočtu, tedy 26,7 miliard €¹ nám má pomoci k tomu, abychom se přiblížili vyspělejším státům. Takže vymýšlíme projekty, vyplňujeme žádosti a získáváme peníze ze strukturálních fondů. Ale co vlastně ty SF jsou?

1.1 VYMEZENÍ POJMU STRUKTURÁLNÍ FOND, JEHO CÍLE A PRINCIPY

Pod pojmem SF si můžeme představit způsob nebo možnost přerozdělení peněz do předem vybraných oblastí.

Cílem EU je pomocí SF snížit ekonomické rozdíly mezi chudšími a bohatými regiony. Vše je postaveno na principech a cílech regionální politiky a politiky hospodářské a sociální soudržnosti (zkráceně nazývané kohezní politika). Podle Národního orgánu pro koordinaci na ni EU vynakládá více jak třetinu² svého rozpočtu.

Publikace Finanční prostředky fondů EU v programovém období charakterizuje *“Regionální politiku jako cykly, které se shodují s rozpočtovými obdobími EU. Tyto cykly jsou v současné době sedmileté. Celý programovací mechanismus začíná u Evropské komise, která před každým obdobím vytýčí tzv. cíle regionální politiky.”*³ (Chvojková, Květoň, 2007)

¹Národní orgán pro koordinaci. *Fondy Evropské unie: 26,7 miliard € pro Českou republiku on-line* [dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU> [cit. 1.3.2011]]

² Národní orgán pro koordinaci. *Fondy Evropské unie: 26,7 miliard € pro Českou republiku on-line* [dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU> [cit. 1.3.2011]]

Evropská komise na každé období schvaluje tři strategické cíle, které mají podporovat vždy nějaký region v zemích EU. Cíle jsou vytyčeny na základě sociální a hospodářské úrovně. Pro Českou republiku byly zatím vytyčeny cíle ve dvou programových obdobích a to do období 2004 – 2006 a nyní se nacházíme v programovém období 2007 – 2013.⁴

Nařízení rady (ES) č. 1260/1999⁵ uvádí tři prioritní cíle pro období 2000 - 2006. Prvním podporuje rozvoj a strukturální změny regionů, jejichž rozvoj zaostává, druhý se zabývá podporou hospodářské a sociální přeměny oblastí, které čelí strukturálním obtížím a poslední cíl slouží k podpoře přizpůsobování a modernizace politik a systémů vzdělávání.

V současném období máme stanoveny také tři cíle. Jsou označeny jako Cíl Konvergence, Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a poslední neméně důležitý Cíl Evropská územní spolupráce. Tyto cíle byly zvoleny z důvodu zvětšení regionálních rozdílů mezi jednotlivými regiony členských států díky rozšíření Evropského společenství o deset nových států v roce 2004. Společenství to bralo jako výzvu ke zvýšení růstu a konkurenceschopnosti jako celku.⁶

První cíl má podporovat rozvoj zaostávajících regionů. O finanční prostředky mohou požádat regiony, jejichž HDP je pod hranicí 75 % HDP evropského průměru. Prostředky získávají ve formě investic do výroby.⁷

³ *CHVOJKOVÁ, Anna, KVĚTOŇ, Viktor a kol., Finanční prostředky fondů EU v programovacím období 2007 – 2013, 1.vyd., Praha, IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s. 2007. ISBN 978-80-86684-43-7, str. 10*

⁴ *Abeceda fondů Evropské unie 2007 – 2013, vydalo MMR ČR, 2008s. 5 on-line] – dostupné z <http://www.osf-mvcr.cz/abeceda-fondu-eu-2007-2013> [cit. 1.3.2011]*

⁵ *Nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech, kap. 1. čl. 3 dostupné z: <http://www.esfcr.cz/file/4787/> [cit. 21.3.2011]*

⁶ *Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení Nařízení (ES) č. 1260/1999, odst. 9 dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=36867849-de60-463f-b806-3adcbcb6fc76> [cit. 21.3.2011]*

⁷ *BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena., Strukturální politika Evropské unie, 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2009. 978-80-7400-111-6, s. 44*

Do druhého cíle spadají oblasti, které nebylo možné začlenit do cíle 1. Finanční podpora má vést ke snížení nezaměstnanosti pomocí rekvalifikačních programů, dalším vzděláváním nebo školením, rozvoj inovací, podnikání a ochraně a zlepšování životního prostředí. Na realizaci těchto projektů jsou použity prostředky pouze z Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“).⁸

Třetí cíl slouží k podpoře spolupráce regionů na přeshraniční, meziregionální a nadnárodní úrovni.⁹

Při čerpání prostředků platí čtyři základní principy. Podle principu programování fond nepřispívá na financování jednotlivých akcí, ale podporuje rozvojové programy, které mají návaznost na regionální priority. Dalším principem je princip doplňkovosti. To znamená, že finanční prostředky ze strukturálních fondů nesmí nahrazovat státní rozpočet, pouze ho doplňují. Princip subsidiarity zajišťuje, aby rozhodování o financování bylo provedeno tak, že bude věcně způsobilé. A poslední princip monitorování slouží ke kontrole a hodnocení při průběhu a po skončení projektu.¹⁰

V každém státě je čerpání prostředků upraveno specifickými dokumenty. Pro Českou republiku je to pět základních dokumentů, respektive souborů dokumentů (v některých případech se nejedná fyzicky o jeden dokument, ale o celý soubor). Za první považujeme již výše zmíněné tři cíle Evropské komise, druhým dokumentem je Národní rozvojový plán České republiky, dále Národní strategický referenční rámec, Operační programy a Implementační dokumenty. Národní strategický referenční rámec je klíčovým dokumentem České republiky a ostatní dokumenty jej považují za hlavní podkladový materiál.¹¹

⁸ BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena., *Strukturální politika Evropské unie*, 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2009. 978-80-7400-111-6, s. 44 - 45

⁹Národní orgán pro koordinaci. *Programy 2007 – 2013 on-line*] dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013> [cit. 1.3.2011]

¹⁰ viz. POTLUKA, Oto a kol. *Průvodce strukturální fondy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2003, ISBN 80-86684-02-4 s. 53-54.

¹¹ *Občanská společnost – návod k použití. Finanční podpora z EU, strukturální fondy on-line*] dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=e&x=264985> [cit. 15.4.2011] s.13

1.3 DRUHY STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ EU

Knihy Strukturální politika Evropské unie (Boháčková – Hrabánková, 2009)¹² popisuje jednotlivé strukturální fondy následujícím způsobem.

Evropský fond pro regionální rozvoj financuje projekty týkající se investic do tvorby nových pracovních míst, dopravy, zdravotní a sociální infrastruktury nebo vzdělávání. Snaží se podporovat také výzkum a vývoj, investice patřící do životního prostředí, dále místní rozvoj a rozvoj malého či středního podnikání v regionech, které jsou méně regionálně vyspělé.

ESF patří k nejstarším strukturálním fondům. Finanční podporu investuje do rozvoje lidských zdrojů, trhu práce, technické pomoci nebo snížení nezaměstnanosti.

K dalším strukturálním fondům patřil také Finanční nástroj pro orientaci rybolovu. Z tohoto fondu ČR nečerpala, protože v naší zemi není rybolov zastoupen v tak hojné míře, abychom dosáhli na případné dotace. Fond měl za hlavní cíle zajistit trvale udržitelný rozvoj evropského rybolovu. Byl jím financován mořský i vnitrozemský rybolov. I tento fond byl zrušen a nahrazen Evropským rybářským fondem. Přestává být fondem strukturálním a stává se součástí zemědělské a rybolovné politiky.

Evropský zemědělský orientační a záruční fond sloužil k podporování rozvoje venkova z pohledu zemědělství. Prostředky byly použity ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví. V současném programovém období tento fond zanikl a vznikl nový: Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. Má podobné zájmy jako předchozí fond, dále také podporuje vznik nových podniků na venkově. Snaží se o vybudování multifunkčního zemědělství (orientace na nepotravinářské využití zemědělské produkce a rozvoje venkova). V současnosti tento fond nepatří ke strukturálním fondům, ale investuje finance do společné zemědělské politiky¹³.

¹² BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena., *Strukturální politika Evropské unie*, 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-111-6, s. 98 - 118

¹³ Národní orgán pro koordinaci. *Abecední seznam pojmů on-line* [dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/glosar/e> [cit. 7.3.2011]]

Proto můžeme v současném programovém období čerpat jen ze dvou strukturálních fondů: z Evropského fondu pro regionální rozvoj a z Evropského sociálního fondu, kterým se budu nyní zabývat.

2. EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND A JEHO OPERAČNÍ PROGRAMY

ESF byl založen v roce 1957. Za cíl měl snižovat nezaměstnanost a zlepšovat fungování trhu práce. Od té doby se jeho cíle příliš nezměnily. Soustředí se na lidské zdroje, pracovní sílu a nezaměstnané.¹⁴

Portál Ministerstva práce a sociálních věcí uvádí, že „*Fond je určen k podpoře činností zaměřených na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. K těmto činnostem patří: podpora kvalifikovaných, vzdělaných a adaptabilních pracovních sil, inovace a adaptabilita při organizaci práce, při rozvoji podnikatelského ducha, při usnadnění vytváření pracovních míst, jakož i kvalifikace a posilování potenciálu pracovních sil ve výzkumu, vědě a technologii. ESF věnuje zvláštní pozornost podpoře rovných příležitostí a přispívá ke zmírňování nerovností mezi lidmi při jejich uplatňování na trhu práce.*“¹⁵

Pro čerpání prostředků ze strukturálních fondů musí být předem zpracovány dokumenty pro konkrétní tematickou oblast nebo pro konkrétní region – nejčastěji na úrovni NUTS 2¹⁶ (viz příloha č. 2 Mapa NUST II v ČR). Tyto dokumenty se označují jako operační programy¹⁷. Jsou v nich definovány cíle a priority, které chce členská země splnit v daném období.

¹⁴ BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena., *Strukturální politika Evropské unie*, 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2009. 978-80-7400-111-6, s. 103

¹⁵ MPSV. *Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS 2 hlavní město Praha, jako jedna z možností finanční podpory z Evropského sociálního fondu*, s. 4, on-line] dostupné z http://aplikace.msmt.cz/PDF/BHESF_JPD3.pdf [cit. 7. 3. 2011]

¹⁶ NUTS 2 je uměle vytvořený region soudržnosti pro účel EUROSTATU – je nomenklaturou územních statistických jednotek. Je vymezen na základě počtu obyvatel. Musí mít minimálně 800 000 a maximálně 3 000 000 milionů obyvatel.

¹⁷ „*Operační program je dokument schválený Evropskou komisí určený pro realizaci Rámce podpory Společenství. Obsahuje souvislý soubor priorit zahrnující víceletá opatření. Může být financován z jednoho nebo více fondů.*“ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Průvodce fondy Evropské unie*, Interel EPA a CC, s. r. o., 2005, s. 13

2.1 PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2004 - 2006

V prvním, pro nás zkráceném období, měla naše republika možnost čerpat prostředky ze tří operačních programů. Celková hodnota všech prostředků získaných z ESF dosáhla téměř 80 mld. Kč.¹⁸

Zkrácené období jsme měli díky vstupu do EU v době, kdy už běželo programové období 2000 – 2006. Abychom mohli provést nezbytně nutné politické, hospodářské či správní reformy a přiblížili se tak evropským normám, získali jsme prostředky z tzv. předvstupních programů označených jako program ISPA a SAPARAD¹⁹. Programy byly zaměřeny na podporu investic v oblasti infrastruktury, životního prostředí (ISPA) a SAPARAD sloužil k podpoře zemědělství a rozvoje venkova.²⁰

ESF financoval tyto programy: Operační program (dále jen „OP“) Rozvoj lidských zdrojů (dále jen „OP RLZ“), který se zaměřoval na projekty týkající se dosažení vysoké a stabilní úrovně zaměstnanosti pomocí kvalifikací pracovních sil a integraci sociálně vyloučených skupin. Veškeré aktivity realizované v rámci jednotlivých schválených projektů musely probíhat v souladu s průřezovými politikami, neboli horizontálními tématy tzn., že nesměly být v rozporu s udržitelným rozvojem, rovnými příležitostmi, informačními společnostmi a podporou s místními organizacemi.²¹

Druhý program nazývaný se Jednotný programový dokument pro Cíl 3 (dále jen „JPD 3“) byl určen pouze pro naše hlavní město. Měl sloužit k podpoře efektivního trhu práce, konkurenceschopnosti zaměstnavatelů či kvalifikaci pracovních sil. Jeho finanční podpora byla několikrát nižší (viz příloha č. 3 Celkový objem finanční pomoci z ESF –

¹⁸ ESF v ČR. *Operační programy 2004 – 2006 on-line* dostupné z <http://www.esfcr.cz/04-06> [cit. 7. 3. 2011]

¹⁹ k předvstupním programům patřil ještě program PHARE určený na podporu sociální a ekonomické soudržnosti. Z tohoto programu však Česká republika nečerpala.

²⁰ EUROSOP. *Historie vstupu do EU on-line* dostupné z <http://www.euroskop.cz/168/sekce/predvstupni-pomoc/> [cit. 23. 3. 2011]

²¹ Národní orgán pro koordinaci. *OP Rozvoj lidských zdrojů on-line* dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/6742226d-cebc-405f-a1f8-16e35f420530/OP-ROZVOJ-LIDSKYCH-ZDROJU> [cit. 7.3.2011]

období 2004 - 2006) než v OP RLZ. Bylo nutno vypracovat specifický program určený pouze pro Prahu a to z důvodu, že Praha jako nejbohatší region ČR s HDP přesahujícím 75 % celoevropského HDP. Nesplňovala kritéria pro OP RLZ.²²

Poslední program nazvaný Iniciativa společenství EQUAL (CIP EQUAL) sloužil v boji proti všem formám diskriminace a nerovnostem na trhu práce. Projekty byly vytvořeny pro znevýhodněné skupiny (dlouhodobě nezaměstnané, absolventy, starší občany,...) Jedna z tematických oblastí CIP EQUAL se zaměřovala pouze na problematiku sociálního začleňování a pracovního uplatnění žadatelů o azyl.²³

2.2 PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2007 – 2013

V současném programovém období se ESF zaměřuje na tři hlavní skutečnosti, a to na stárnutí evropského obyvatelstva, prohlubující se proces globalizace a rozšíření EU o 12 nových členů.²⁴

Z ESF můžeme získat až 124,2 mld. Kč.²⁵ V rámci ESF je v tomto programovém období možnost čerpat opět ze tří OP. Jedná se o OP Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OP LZZ“), OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost a OP Praha Adaptabilita.²⁶

²² ESF v ČR. *Jednotný programový dokument pro cíl 3 on-line* <http://www.esfcr.cz/04-06/jpd3> [cit. 12.3.2011]

²³ *Iniciativa společenství EQUAL. Co je to Iniciativa společenství EQUAL on-line* dostupné z <http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=5> [cit. 12.3.2011]

²⁴ BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena., *Strukturální politika Evropské unie, 1. vyd.*, Praha, C. H. Beck, 2009. 978-80-7400-111-6, s. 107

²⁵ ESF v ČR. *Operační programy 2007 – 2013 on-line* dostupné z <http://www.esfcr.cz/07-13> [cit. 21.3.2011]

²⁶ *Nové operační programy klíčovou dírkou*, vydalo MPSV, 2. vydání, Plzeň 2008 on-line] dostupné z www.strukturalni-fondy.cz/.../d7a7c75f-a4e6-4748-bfac-557754a11273.pdf [cit. 23.3.2011]

2.2.1 OP PRAHA ADAPTABILITA

Deset a půl miliardy korun v rámci OP Praha Adaptabilita je určeno pouze pro naše hlavní město. Jeho cílem je zvýšit konkurenceschopnost, zjednodušit možnost přístupu k zaměstnání pro všechny a také zlepšit adaptibilitu a možnosti lidských zdrojů. Samozřejmě se to týká také investování do vzdělávacích zařízení a do nových studijních programů. Finanční prostředky pomáhají prostřednictvím tří prioritních os, mezi něž patří podpora rozvoje znalostní ekonomiky, podpora vstupu na trh práce a modernizace počátečního vzdělávání.²⁷

2.2.2 OP VZDĚLÁVÁNÍ PRO KONKURENCESCHOPNOST

Jeho prostřednictvím je realizován rozvoj vzdělanosti ve společnosti za účelem posílit konkurenceschopnost pomocí modernizace všech úrovní vzdělání, včetně snahy o komplexní celoživotní učení. Snaží se utvářet dobré prostředí pro výzkum, vývoj či inovace.²⁸

Naplnění hlavního cíle – tedy zvýšit vzdělání pro konkurenceschopnost - je dosahováno pomocí čtyř prioritních os. První z nich je rozvoj a zkvalitňování počátečního vzdělávání, druhá osa se snaží o inovace v oblasti terciárního vzdělávání, třetí slouží k posílení adaptability a flexibility lidských zdrojů a poslední se zabývá vytvořením moderního, kvalitního a efektivního systému celoživotního učení.²⁹

²⁷ EU OPFA. *Operační program Praha – Adaptabilita: Více příležitostí pro lepší život Pražanů on - line* dostupné z <http://www.prahafondy.eu/cz/opfa.html> [cit. 14.3.2011]

²⁸ MŠMT. *OP Vzdělání pro konkurenceschopnost období 2007 – 2013 on - line* dostupné z <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/op-vpk-obdobi-2007-2013> [cit. 14.3.2011]

²⁹ MŠMT. *Cíle OP VK on - line* dostupné z <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/cile-op-vk> [cit. 14.3.2011]

2.2.3 OP LIDSKÉ ZDROJE A ZAMĚSTNANOST

Cílem OP LZZ je pokusit se snížit nezaměstnanost pomocí aktivní politiky na trhu práce, zvýšit profesní vzdělání, začlenit sociálně vyloučené osoby zpátky do společnosti a zvýšit kvalitu mezinárodní spolupráce a veřejné správy v některých oblastech. Finanční prostředky rozdělují do 5 prioritních os.³⁰

Adaptabilitou se snaží předcházet nezaměstnanosti skrze podporu investicemi do rozvoje podniků, odborných znalostí, kvalifikací či zavádění nových moderních systémů řízení. Aktivní politika na trhu práce by měla zlepšovat přístup k zaměstnání a začleňovat nezaměstnané osoby do rekvalifikačních kurzů. Prioritní osa sociální integrace a rovné příležitosti je zaměřena na osoby v ohrožených skupinách. Týká se to především příslušníků menšin, osob starších padesáti let, žen po mateřské dovolené či absolventů škol. Ve veřejné správě a veřejných službách chtějí dosáhnout větší kvality, efektivnosti a modernizaci území veřejné správy. Pro fungování trhu práce například v příhraničních regionech je důležitá prioritní osa mezinárodní spolupráce. Měly by se zlepšit služby institucí a zlepšit se spolupráce v oblasti lidských zdrojů a zaměstnanosti.³¹

V rámci všech operačních programů jsou čerpány prostředky do jednotlivých projektů, které mají přesně stanovená pravidla, jež musí splňovat. Projekty jsou buď grantové, nebo individuální³². Druhy projektů se nebudou dále zabývat, neboť pro hlavní cíl mé práce nejsou podstatné.

³⁰ESF. OP LZZ on - line] dostupné z <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz> [cit. 12.3.2011]

³¹ Nové operační programy klíčovou dírkou, vydalo MPSV, 2. vydání, Plzeň 2008 on-line] dostupné z www.strukturalni-fondy.cz/.../d7a7c75f-a4e6-4748-bfac-557754a11273.pdf [cit. 12.3.2011]

³² **grantový projekt** je projekt menšího rozsahu. Zaměřuje se na realizaci služeb pro skupiny jednotlivců i organizací. Určen na základě poptávky cílové skupiny **on - line**] dostupné z <http://www.esfcr.cz/slovník/grantovy-projekt?highlightWords=grantov%C3%BD+projekt> [cit. 6. 4. 2011]

individuální projekt je projektem většího rozsahu. Cílovou skupinou pro individuální projekt jsou nejčastěji úřady práce, kraje, ministerstva,... on - line] dostupné z <http://www.esfcr.cz/slovník/individualni-projekt?highlightWords=individu%C3%A1ln%C3%AD+projekt> [cit. 6. 4. 2011]

Na základě výzev vyhlášených ESF, zaměřených vždy na nějakou prioritní osu, se mohou organizace či jednotlivci přihlásit o získání finanční podpory. Každý projekt musí být předem vypracován a splňovat kritéria. Každý návrh projektu má přesně stanovená kritéria, která musí splňovat. Např. podle knihy Čerpáme finanční zdroje Evropské unie (Vilamová, Š. 2005)³³ by měl projekt zahrnovat název, umístění, zdůvodnění a popis projektu, jeho zabezpečení, časový postup při realizaci projektu, finanční plán, výběr a stanovení výstupů, kterých chceme dosáhnout (obvykle se měří např. počtem účastníků v programech), očekávané efekty z realizace projektu, zajištění implementace³⁴ projektu do praxe, vliv projektu na životní prostředí a zajištění rovných podmínek pro muže a ženy.

S posledními dvěma body souvisí klíčová část mé práce. Tedy horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost udržitelný rozvoj a rovné příležitosti (nejen mezi ženami a muži).

³³ VILAMOVÁ, Šárka, *Čerpáme finanční zdroje Evropské unie – praktický průvodce*. 1. vydání, Praha. Grada publishing, 2005. ISBN 80-247-1194-X s. 62

³⁴ *implementace = realizace, uskutečnění, naplnění*

3. HORIZONTÁLNÍ TÉMATA

Jak již bylo napsáno, v současném programovém období je každý projekt hodnocen i z hlediska vlivu na udržitelný rozvoj a na rovné příležitosti. V minulém programovém období museli žadatelé o finanční podporu uvádět, jak velký vliv bude mít projekt na čtyři oblasti. Patřily sem nám již známé rovné příležitosti, životní prostředí, dále informační společnost a vyvážený rozvoj regionů. Všechna horizontální témata spolu souvisí a dá se říci, že bez jednoho tématu nelze dosáhnout druhého. Pro EU i Českou republiku jsou horizontální témata klíčovou a strategickou politikou i přesto, že se o nich příliš nemluví.³⁵

Portál ministerstva vnitra ČR charakterizuje „*Horizontální témata jako průřezové politiky a nástroje, jejichž prostřednictvím jsou globální specifické cíle operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost integrovány napříč celým spektrem pěti vertikálních prioritních os programu. Prioritní postavení zmíněných témat je zakotveno mezi základními cíli ve Smlouvě o založení společenství.*“³⁶

Cílem horizontálních témat tedy je zvýšit hodnotu všech projektů tak, aby měly význam pro lidské společenství a pro životní prostředí. U všech projektů se uvádí, zda má jeho realizace vliv na horizontální témata pozitivní, neutrální nebo jestli je přímo zaměřen na problematiku témat. Hodnocení projektů se zjišťuje na základě dotazníků (viz příloha č. 4 a 5 Dotazník k problematice udržitelného rozvoje a Dotazník k problematice rovných příležitostí), které objasňují, zda projekty splňují požadavky horizontálních témat. Žádný projekt by neměl být v rozporu s horizontálními tématy.³⁷

³⁵ MMR. Příručka pro příjemce finanční podpory OP RLZ – verze září 2006 on - line] dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=cb973751-dbd6-457b-9edd-c08774df0c0d>[cit. 6. 4. 2011]

³⁶ Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost 2007 – 2013 (verze 30. říjen 2006), vydáno MPSV on - line] dostupné z <http://www.czechinvest.org/data/files/text-oplzz-36.pdf> [cit. 14.3.2011]

³⁷ MVČR. Horizontální témata on - line] dostupné z <http://www.osf-mvcr.cz/slovník/horizontalni-tema> [cit. 14.3.2011]

3.1 UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Pod pojmem udržitelný rozvoj si každý z nás představí něco jiného. Existuje několik definic, a proto jsem pro své potřeby vybrala větu, kterou v roce 1987 řekla tehdejší předsedkyně Světové komise životního prostředí a rozvoje Gro Harlem Brundtlandová. „*(Trvale) udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.*“³⁸

Podle §6 zákona č. 17/1992 Sb., O životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů je „*trvale udržitelný rozvoj společnosti takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“

Tyto definice možná zní hezky, ale v podstatě toho moc neříkají. Na první pohled se může zdát, že hovoří jasně, ale při hlubším zamyšlení mnohé z nás možná napadne, jaký význam mají pro nás samotné. V zákoně se hovoří o základních potřebách. Jaké jsou? Jednu z možných odpovědí na tuto otázku dává Abraham Herbert Maslow³⁹, který je hierarchicky seřadil podle důležitosti do pyramidy nazvané po samotném autorovi – Maslowova pyramida. Na nejnižší příčku postavil fyziologické potřeby (hlad, žízeň), druhou nejspodnější obsazuje potřebou bezpečnosti (ochrana, bezpečí), uprostřed stojí společenské potřeby (pocit sounáležitosti, láska), na čtvrté pozici nalezneme potřebu uznání (sebeúcta, uznání, status) a nejvýše stojí potřeba seberealizace (rozvoj osobnosti). Pomocí své pyramidy vysvětluje rozdíly mezi lidmi. Zatímco někteří lidé musí vynaložit veškeré svoje schopnosti a dovednosti na to, aby uspokojili alespoň základní fyziologické potřeby, jiní se s menší námahou dostávají i na

³⁸ Brundtlandová G.H. aj.: *Naše společná budoucnost*, Academia, Praha 1991, str. 47

³⁹ Abraham Herbert Maslow (1908 – 1970) – americký psycholog, zakladatel humanistického proudu v psychologii, autor teorie hierarchických lidských potřeb

vyšší příčky. Zde platí pravidlo, že uspokojení jedné životní potřeby vyvolá touhu po uspokojení druhé.⁴⁰ Takže, která je ta základní, když většina z nás touží mít všechno?

Ti šťastnější se mohou dostat až na vrchol pyramidy, ale se současnou spotřebou není tento stav trvale udržitelný. Co čeká nás i budoucí generace za pár let? Podle všech prognóz bohužel vyhlídky nejsou moc příznivé. Přestože o své děti většina rodičů starostlivě pečuje a přeje jim lepší život, než měli oni sami, paradoxně stylem svého života jim to nezaručuje. Josef Vavroušek⁴¹ si tento vztah uvědomoval a charakterizoval ho jako „vztah k budoucím generacím“. Vysvětluje ho jako preferování krátkodobých zájmů nad zájmy dlouhodobými. Lidé se více řídí zásadou, aby si užívali dne, než zásadami trvale udržitelného rozvoje. Takže na úkor budoucích generací nadměrně čerpáme přírodní neobnovitelné zdroje a svůj život si necháváme ovlivňovat tržními mechanismy.

Josef Vavroušek viděl i pozitiva ve vývoji populace (jako rozvoj vědy, medicíny atd.), ale zároveň upozorňoval na negativa, která rozvoj společnosti přináší. Tvrdil, že nemůžeme opomenout nežádoucí a nechtěné rysy vývoje společnosti, které mohou být i nebezpečné. Poukazoval na stále se zvyšující spotřebu vyspělých států, jež vyčerpávají zhruba 80 % zdrojů surovin a energie, i přestože ve vyspělých státech žije jen 20 % světové populace. Zvětšuje se rozdíl mezi chudými a bohatými. To má za následek, že zhruba jedna pětina obyvatel planety žije pod hranicí největší bídy (týká se to převážně obyvatel v rozvojových zemích). Problém je v tom, že bohatí svojí vysokou spotřebou a chudí ve snaze přežít, devastují přírodu kolem sebe. Všechny uvedené problémy vedou k rychlejšímu ničení přírody. Projevuje se to kyselými dešti, narušováním ozonové vrstvy a výrazné změně klimatu. Devastaci přírody, kterou způsobíme, už těžko vrátíme zpět do původního stavu.⁴²

⁴⁰ Maslowova pyramida lidských potřeb on - line dostupné z <http://zrcadlo.blogspot.com/2008/06/maslowova-pyramida.html> [cit. 28. 4. 2011]

⁴¹ KELLER, Jan, *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. 1. vydání, Praha. G +G, 1995 ISBN 80-901896-1-X s. 56 - 57

⁴² EKO, roč. 5, 2/1994; in. KELLER, Jan, *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. 1. vydání, Praha. G +G, 1995 ISBN 80-901896-1-X s. 21 - 23

Naštěstí si tento stav uvědomují alespoň někteří lidé a snaží se proto něco dělat. Udržitelný rozvoj není jen ekologické chování obyvatel planety, ale jsou do něho zahrnovány tři roviny: životní prostředí, ekonomický stav a sociální aspekty⁴³, které by měly být v rovnováze. Příručka Horizontální témata OP LZZ tuto rovnováhu definuje takto: „*životní prostředí je limitujícím faktorem udržitelného rozvoje, ekonomika je jeho nástrojem a cílem udržitelného rozvoje je zajištění kvalitního života pro všechny.*“⁴⁴

Každým dnem se zhoršují naše životní podmínky. Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj⁴⁵ upozorňuje, že pokud nepodnikneme nic a nezpomalíme klimatické změny, bude stále docházet k častým hrozivým výkyvům počasí a stoupající hladina moří zaplaví nízko položené ostrovní státy, na nichž žije velká část Evropanů. Další hrozby ohrožující naše zdraví a životy jsou špatně chápané hrozby v podobě agresivních kmenů bakterií, které jsou odolné proti antibiotikům. Zvyšuje se propast mezi chudými a bohatými.

Každý šestý Evropan žije v chudobě.⁴⁶ Selhávají sociální systémy a jsou špatně nastaveny na to, aby mohly reagovat na stárnutí obyvatelstva. Ve velkých městech často dochází ke kolapsům díky dopravním zácpám. Dopravní zácpy ve městech zvyšují náklady na ochranu životního prostředí a také na provoz automobilů (větší spotřeba nafty). Dochází k významné ztrátě biologické diverzity. Mnoho živočišných a rostlinných druhů se nachází na hranici vyhynutí.

Možná díky tomu, že jsme členy EU, se můžeme více podílet na zachování přijatelných podmínek pro naše příští generace. Naše malá republika by toho sama asi moc nezmohla. Jelikož se jedná o globální problém, je organizace poměrně náročná a úspěchy nemůžeme očekávat hned. Můžeme to považovat za běh na dlouhou trať.

⁴³ *Resort životního prostředí. Udržitelný rozvoj on - line] dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB) [cit. 14.3.2011]*

⁴⁴ *MPSV. Horizontální témata OP LZZ Plzeň, 2008. s. 9*

⁴⁵ *Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj, s. 8 on - line] dostupné z www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategietur.pdf [cit. 29. 4. 2011]*

⁴⁶ *Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj, s. 8 on - line] dostupné z www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategietur.pdf [cit. 29. 4. 2011]*

Varovný příklad toho, jak může lidstvo dopadnout, uvádí publikace *Stav světa na přelomu tisíciletí – Zpráva Worldwatch Institute o cestě k trvale udržitelné společnosti*.⁴⁷ Celou planetu přirovnává k Velikonočnímu ostrovu v Tichém oceánu. Velikonoční ostrov patří k místům, které bylo osídleno až mezi posledními. Polynésané tento ostrov obývali zhruba do 16. století. Celou dobu žili klidně, mírumilovně, pěstovali obilí, chovali drůbež, rybařili a žili v malých vesnicích. Ostrov měl polopouštní klima a dříve měl hodně zelených lesů. Najednou obyvatelé zmizeli. Jediné co po obyvatelích na ostrově zbylo, jsou masivní sochy na pobřeží. Co se tenkrát stalo? S rozvojem a zvyšováním počtu obyvatel vyčerpali všechny omezené přírodní zdroje. Se zvyšováním počtu obyvatel likvidovali lesy, aby měli prostor pro nová pole. Zbylé stromy vykáceli a používali je jako palivo. Začal se projevovat nedostatek dřeva, takže nemohli stavět rybářské lodě, nemohli lovit dostatek ryb, což se následně podepsalo na nedostatku proteinů ve stravě. Už neměli dřevo ani na stavbu domů a začali bydlet v jeskyních. Bez lesů se změnil půdní ekosystém a postupně jim začaly docházet potraviny. Začaly ozbrojené konflikty a často i docházelo ke kanibalismu jen proto, aby daný jedinec přežil o pár dní déle. Vzhledem k tomu, že ostrov je v podstatě izolován, jeho sedmitisícové obyvatelstvo nemělo příležitost sehnat jiné zdroje.

Evropské společenství vyzývá členské země, aby se více snažily chránit životní prostředí a tím omezily globální oteplení, zastavily ztrátu biodiverzity, kontrolovaly a omezovaly jakékoliv emise a navrátily přirozený koloběh vody a živin. V ekonomické rovině je cílem posílit konkurenceschopnost a ziskovost ekonomiky. Co se týče sociální roviny, tak by se členské státy měly snažit o rozvoj vzdělání, kultury a zachování tradic, správné fungování rodiny, veřejných institucí a také občanské společnosti.⁴⁸

Cílem mé práce je pokusit se o konfrontaci prakticko-politického a vědeckého diskursu týkající se horizontálních témat. Rozhodla jsem se tedy, že u udržitelného rozvoje jednotlivě rozeberu strategie Evropské unie a České republiky. Z důvodu rozsahu práce se více zaměřím na strategii Evropské unie.

⁴⁷ *Stav světa na přelomu tisíciletí – Zpráva Worldwatch Institute o cestě k trvale udržitelné společnosti s. 21 - 22*

⁴⁸ *MPSV. Horizontální témata OP LZZ Plzeň, 2008., s. 9*

3.1.1 STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EVROPSKÉ UNIE

Mezi první strategie udržitelného rozvoje patřily strategie přijaté ve Stockholmu a v Göteborgu v roce 2001. Ty byly později doplněny Lisabonskou strategií (rok 2000) a další změny ve strategii byly provedeny na světovém summitu OSN v Johannesburgu v roce 2002. Nakonec strategie z Johannesburgu byla ještě obnovena a přijata v roce 2006.⁴⁹

Evropská strategie není neměnným dokumentem, ale je postupně obnovována díky rozšiřování EU nebo díky přehodnocování některých postupů strategie. Dá se říci, že je reakcí na určitý stav společnosti. Evropská vláda už během zasedání v Göteborgu definovala pojem udržitelného rozvoje, jeho prioritní oblasti a strategii doplnila ještě o ekologickou dimenzi. Strategie slouží k tomu, aby bylo možné zastavit, nebo alespoň zvrátit negativní dopady našeho chování na trvale udržitelný stav světa a společnosti. Problematika udržitelného rozvoje se netýká jen některých států, ale nás všech a proto EU také usiluje o to, aby se udržitelný rozvoj dostal mezi cíle všech mezinárodních organizací.⁵⁰

Evropská strategie má politické zásady⁵¹, jimiž se musí řídit. První z nich je Prosazování a ochrana základních práv. Zásada vede k tomu, že hlavním předmětem zájmu politiky by měl být člověk se svými základními lidskými právy a svobodami. Dále by mělo být zabráněno diskriminaci, sociálnímu vyloučení člověka ze společnosti a snížení chudoby. Druhá zásada mluví o solidaritě uvnitř generací a mezi generacemi, tak aby byly rozvíjeny potřeby současné generace, ale aby tím nebyla ohrožena generace budoucí. Další zásada Otevřená a demokratická společnost má zaručit

⁴⁹MMR. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR on - line* [dostupné z <http://psur.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=f3ca84ce-8ffd-4224-9518-581eabcc076c>] [cit. 12. 4. 2011]

⁵⁰on - line] dostupné z <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/lisabonska-strategie/1000521/9599/> [cit. 12. 4. 2011]

⁵¹on - line] dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 12. 4. 2011]

občanům právo k přístupu spravedlnosti a informacím. Zásadami o zapojení občanů, podniků a sociálních partnerů posiluje a podporuje občany i podniky ve vzdělávání, spolupráci a odpovědnosti k životnímu prostředí a udržitelnému rozvoji. Soudržnost politik, řízení a integrace jsou další zásady sloužící k podpoře spolupráce mezi politikami na všech úrovních od místních až nadnárodních a také k soudržnosti mezi otázkami hospodářství, životního prostředí a sociálními. Zásada o využívání nejlepších dostupných znalostí nabádá politiky k tomu, aby fungovaly na základě všech nejlepších znalostí a byly ekonomicky výhodné. Zásadou předběžné opatrnosti slouží k preventivnímu opatření bránícímu zbytečnému poškození lidského zdraví nebo životního prostředí. A poslední zásada označená jako „znečišťovatel musí platit“ zajišťuje, aby ti, kdo znečistili životní prostředí, či způsobili škodu na lidském zdraví, skutečně uhradili náklady na jejich odstranění.

Mezi největší problémy Evropská vláda zařadila klimatické změny, potenciální ohrožení lidského zdraví, rostoucí tlak na přírodní zdroje, chudobu a vyloučení ze společnosti, stárnutí obyvatelstva, přetíženost území a znečištění.⁵²

V dokumentu obnovené strategie udržitelného rozvoje⁵³ se objevují klíčové výzvy. Jsou nastaveny tak, aby pokrývaly a řešily světové a Evropské problémy. Zahrnují cíle, kterých chce Evropské společenství dosáhnout pomocí finančních prostředků ze strukturálních fondů za určité období. Nyní bych se zaměřila právě na jednotlivé výzvy.

První cíl je označen jako Globální změna klimatu a čistší energie. Za hlavní cíl EU považuje zmírnit změnu klimatu, související náklady a nepříznivé důsledky pro společnost a životní prostředí. Nejdůležitějším závazkem pro Evropu byl tzv. Kjótský protokol⁵⁴, ve kterém jsme se zavázali k cíli snížení emisí skleníkových plynů (vznikají

⁵²*EKOLIST. Summit v Göttingu vyvolal radost i rozpaky on - line] dostupné z <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/summit-v-gteborgu-vyvolal-radost-i-rozpaky> [cit. 12. 4. 2011]*

⁵³*Přezkum strategie pro udržitelný rozvoj – obnovená strategie on - line] dostupné z http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_cs.pdf [cit. 12. 4. 2011]*

⁵⁴ *Kjótský protokol byl podepsán v Japonském městě Kjóto v roce 1997. Je protokolem k Rámcové smlouvě OSN o klimatických změnách. Podpisem tohoto protokolu se země zavázaly ke snaze snížení emisí skleníkových plynů.*

především při spotřebě a výrobě energie) do roku 2012 o 8 % v porovnání s hodnotami z roku 1990. Důvod tohoto počínu je, aby se teplota planety nezvýšila o více než 2 °C ve srovnání s dobou před industrializací. Snížení emisí není jediné, co do tohoto cíle patří. Důležitá je také změna energetické politiky tak, aby byla v souladu s cílem bezpečných dodávek konkurenceschopnosti a environmentální udržitelnosti. Do našeho života bychom měli zapojit i více obnovitelných energií, konkrétně do roku 2012 zvýšit energii z obnovitelných zdrojů alespoň na 12 % a pohonné hmoty více nahrazovat biopalivy. Přestože se tyto hodnoty pohybují pouze v desítkách procent, mají velký význam.⁵⁵ Pro začátek musíme brát jakýkoliv úspěch, který nás posune blíže směrem ke splnění závazků, které jsme si dali.

Publikace *Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU*⁵⁶ uvádí, jaká hrozba nás v případě zvýšení teploty čeká. Změnou klimatu a zvýšením průměrné teploty dojde k nezvratné změně. Pro nízko položené země se stane doslova katastrofou, neboť díky tání ledovců a stoupání mořské hladiny skončí s největší pravděpodobností pod vodou, bude méně zdrojů pitné vody, což se odrazí na její ceně a časté katastrofy způsobené klimatickými změnami povedou některé země k hospodářskému úpadku. Vědci zjistili, že průměrná teplota Země se za dobu 10 000 let skoro nezměnila, pak přišla průmyslová revoluce a teplota stoupla. Podle některých prognóz může během následujících sto let stoupnout až o 6,4 °C.

Za tím vším stojí právě skleníkový efekt, způsobující oteplování planety. EU vytvořila program, který má pomoci splnit cíle týkající se emisí a závazku ke Kjótskému protokolu. Jmenuje se Evropský program pro změnu klimatu. Zřídila ho Evropská komise a na jeho základě bylo vytvořeno několik politik a opatření, které by měly vést ke snížení emisí. Jednou z nejdůležitějších politik je systém EU pro obchodování s emisemi skleníkových plynů. Funguje na základě přidělování počtu povolenek na emise. Jejich počet je omezen. Podniky, které dodržují emisní limity a díky tomu mají nadbytek povolenek, je mohou prodat. A naopak podniky, které s tím

⁵⁵ Rada EU. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj – obnovená strategie on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf)] [cit. 12. 4. 2011]

⁵⁶ *Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, Lucemburk 2008 on - line* s. 3 [dostupné z http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/75/index_cs.htm] [cit. 12. 4. 2011]

mají problém, si buď musí povolenky dokoupit na trhu, nebo investovat do účinnějších technologií. Do roku 2008 se díky této politice podařilo snížit emise ve státech původní evropské patnáctky o necelá 3 %. Můžeme to považovat za úspěch, ale do konce roku 2012 je cílem snížit emise o 8 % (podle úmluvy v Kjótském protokolu). Aby bylo možné dosáhnout tohoto cíle, EU plánuje rozšířit obchodování s emisemi i do letecké dopravy.⁵⁷

K další problematice patří využívání obnovitelných zdrojů a energií. Čím méně bude neobnovitelných zdrojů, tím budou dražší. Je zajímavé, že si to obvykle uvědomíme až ve chvíli, kdy nás to začne tížit po ekonomické stránce. Nejaktuálnějším příkladem může být ropa. Ještě nedávno byla poměrně dostupná pro většinu z nás, ale za pár let bude mít pro nás nepředstavitelnou hodnotu. Řešením může být větší využívání biopaliv, která se vyrábějí z dobře dostupných plodin pěstovaných v EU a neprodukují tolik oxidu uhličitého. Komise EU stanovila cíl, aby do roku 2020 bylo 20 % energie získáno z obnovitelných zdrojů a 10 % z použitých paliv tvořila biopaliva. Důvody proč právě biopaliva, jsou snížení závislosti Evropy na státech těžících ropu a snížení množství emisí (doprava jich produkuje až třetinu). Komise EU za větším využíváním biopaliv vidí i možnost vytvoření nových pracovních míst a zvýšení příjmů zemědělců. Naproti tomu stojí Ekologické nevládní organizace (NNO). Podle nich výroba biopaliv spotřebuje více energie, než samotná biopaliva v konečné fázi poskytnou. Problém vidí i v rozšíření plantáží a zabírání zemědělské půdy v chudších zemích na úkor potravin, protože v tomto ohledu není Evropa soběstačná. V neposlední řadě bude problém i s chemickými látkami a infrastrukturou.⁵⁸

Zde dochází k rozporu mezi vědou a politikou. Politologie vidí v biopalivech budoucnost a možnost zvýšit produkci upadajícího zemědělství, zatímco věda se obává toho, že snížení emisí pomocí biopaliv vyrovnají problémy s jejich výrobou. Jedno z řešení vidí komise v podpoře „druhé generace“ biopaliv. Ta se vyrábí ze dřeva, slámy, dřevěných štěpin nebo z hnoje, oproti „první generaci“ vyrobené převážně z řepky nebo

⁵⁷ *Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, Lucemburk 2008 on - line* s. 11 dostupné z http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/75/index_cs.htm [cit. 12. 4. 2011]

⁵⁸ *EurActiv. Tlak Bruselu na větší využití biopaliv se setkal s negativními reakcemi on – line*] dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/tlak-bruselu-na-vt-vyuit-biopaliv-se-setkal-s-negativnimi-rea> [cit. 12. 4. 2011]

cukrové řepy. Za další výhodu „druhé generace“ považují nižší náklady na výrobu a lepší kvalitu paliva. Nezanedbatelný je i fakt, že výroba těchto paliv neohroží zemědělskou produkci potravin v chudších zemích. Druhá generace biopaliv je zatím příležitostí budoucnosti, neboť se teprve rozvíjí.⁵⁹

Do rozporu s EU a biopalivy se staví i ekonomická oblast. Se zvyšováním produkce biopaliv určitě nesouhlasí ropné koncerny. Největší z nich – OPEC překračuje těžební limity. A v nejbližší době je nemá v plánu ani snížit. Sdružené země se snaží co nejvíce vytěžit na tom, že stoupá cena ropy. Udržitelný rozvoj je nezajímá, protože žijí jen nejbližší budoucností – a v té je ropy ještě poměrně dost. Na limity OPECu je EU krátká. Hodnota peněz zatím vítězí nad morálním svědomím.⁶⁰

EU sloučila různé oblasti do jediné integrované evropské politiky pro změnu klimatu a energetiku. Za cíl považuje to, že dodávky energie budou konkurenceschopné, udržitelné a bezpečné. Více bezpečné však bude, když přestaneme být závislí na cizích dodavatelích a zaměříme se na obnovitelné zdroje a energii, kterou můžeme získat i jinak např. pomocí větru, slunce, vody či biomasou. Některé státy přistupují i k jaderné energii.⁶¹

Jaderná energetika je poměrně ožehavé téma. Opět dochází k rozporu mezi politikou a vědou. Za rozvojem jaderné energie vláda vidí to, že je dostatek surovin pro výrobu paliva. Ty by měly vydržet zhruba 85 let, pokud se nebude recyklovat jaderné palivo, v lepším případě, kdy se nasadí rychlé reaktory a zahájí se recyklace, zásoby vystačí na 2,5 tisíce let. Kdyby se nasadily rychlé reaktory, pak by s recyklací mohly po tuto dobu vystačit. Pokud by se začala používat nová generace tzv. fúzních reaktorů

⁵⁹ *EurActiv. Tlak Bruselu na větší využití biopaliv se setkal s negativními reakcemi on – line] dostupné z <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/tlak-bruselu-na-vt-vyuit-biopaliv-se-setkal-s-negativnimi-rea> [cit. 12. 4. 2011]*

⁶⁰ *Colosseum. OPEC pumpuje na trhy více ropy – nedodrzuje těžební kvóty on - line] dostupné z <http://www.colosseum.cz/vzdelavani-a-informace/komentare-analytiku/137/opec-pumpuje-na-trhy-vice-ropy---nedodrzuje-tezebni-kvoty> [cit. 12. 4. 2011]*

⁶¹ *Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, Lucemburk 2008 on - line] s.13-14 dostupné z http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/75/index_cs.htm [cit. 12. 4. 2011]*

(výroba energie pomocí lithia), zásoby by vystačily až na 46 milionů let.⁶² Evropské společenství je považováno za největší „jadernou velmoc“ na světě. Důvod, proč se přistavují nové bloky elektráren, můžeme hledat v její relativní bezpečnosti a velkém výkonu. Výhoda spočívá i ve stabilitě výroby energie oproti větrné, vodní či sluneční energii. Skupina ČEZ na svých stránkách uvádí, jaký rozdíl je v produkci jaderné energie a jiných obnovitelných zdrojů. Přestože se energetické společnosti snaží podporovat i jiné alternativní zdroje, jsou přesvědčení, že jaderná energie nelze nahradit. *„Řešením není ani spalování biomasy. Jen pro představu – pokud bychom chtěli např. roční produkci elektrické energie jednoho 1000 MW jaderného bloku Jaderné elektrárny Temelín nahradit spalováním biomasy, bylo by jí třeba 3.106 tun, což by představovalo osázet plodinami vhodnými pro spálení plochu 250 000 ha. Nebo pokud bychom chtěli nahradit např. roční produkci nejmodernějšího reaktoru typu EPR⁶³ (1600 MW), který plánuje EdF (francouzská energetická společnost) postavit ve Flamanville, větrnými elektrárnami, museli bychom instalovat 2928 větrných jednotek o instalovaném výkonu 2 MW. Vzhledem k tomu, že vítr nefouká ustavičně, bylo by třeba mít k dispozici záložní zdroje v klasických elektrárnách, které by v případě bezvětří pokryly 100% poptávku po elektřině.“⁶⁴*

Vědci se obávají spíše problémů s jaderným odpadem. Podle nich je jaderná energetika trvale neudržitelná a navíc po ní zůstává vysoce toxické vyhořelé jaderné palivo, které se musí někde uložit. Poločas rozpadu je 90 000 let. Za tu dobu bude ohrožovat lidstvo i přírodu s tím, že na 90 000 let dopředu nikdo nedokáže zabezpečit tento odpad proti případným přírodním katastrofám ani lidskému zneužití.⁶⁵

Za další problém považují případnou jadernou katastrofu. Ta lidstvo straší od výbuchu Černobylu v roce 1986 a odpor a obavu před jadernou katastrofou znovu

⁶² Skupina ČEZ. *Jaderná energetika on – line* dostupné z <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/jaderna-energetika.html> [cit. 12. 4. 2011]

⁶³ EPR = evoluční energetický reaktor

⁶⁴ ČEZ. *Mýty a realita on - line* dostupné z <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/jaderna-energetika/realita-a-myty-o-jaderne-energii.html> [cit. 12. 4. 2011]

⁶⁵ ZEMAN, Jan. *Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 171 s. ISBN 80-244-0420-6, s. 49*

otevřelo nedávné poškození jaderné elektrárny v Japonsku. Lidé si ve strachu o svůj život neuvědomují, že Černobylská katastrofa přinesla méně obětí, než každoročně přinese těžba „méně nebezpečného“ uhlí. Mají touhu po využívání bezpečnějších technologií výroby energie. Navíc dochází ke kritice při financování výstavby nových atomových elektráren, protože na začátku je velmi nákladná. Oproti tomu využívání větru, vody nebo slunce je levnější. Pokud se na to podíváme z druhého pohledu, tak už málokdo si uvědomuje, že počáteční investice do jaderné elektrárny se časem vrátí, kdežto alternativní elektrárny se budou muset stále dotovat, protože se všude nedají využívat celoročně. Tady je největším problémem pohled lidí a zkreslené představy, které přináší davové šílenství, podporované ekonomickými vlivy silných energetických společností.⁶⁶

EU podporuje finančními prostředky projekty, které mimo jiné využívají či podporují technologie zaměřené na výrobu obnovitelné energie, projekty omezující spotřebu energie nebo projekty u nichž jsou použity technologie produkující nízké nebo nulové emise uhlíku.⁶⁷

Paradoxně i využívání obnovitelných zdrojů vede k devastaci přírody. Využívání vodní energie vede k vytvoření přehrad, které devastují přírodu kolem zátopových oblastí, solární panely ve volné přírodě a větrné elektrárny zase hyzdí krajinu. A biomasa? Ta ve stavu, kdy jedna desetina obyvatel hladový asi také nebude optimálním řešením.⁶⁸

V současné době je v naší republice problém se solární energií. Její výhodu v podobě nízkých provozních nákladů, dlouhou životnost zařízení nebo úsporu za energii, vyrovnává problém s kolísáním slunečního záření během roku, což vede

⁶⁶ *Project syndicate a Word of ideas. Pryč s atomem? on – line] dostupné z <http://www.project-syndicate.org/commentary/lomborg71/Czech> [cit. 12. 4. 2011]*

^{67 67} *Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, Lucemburk 2008 on - line] s.13-14 dostupné z http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/75/index_cs.htm [cit. 12. 4. 2011]*

⁶⁸ *ZEMAN, Jan. Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 171 s. ISBN 80-244-0420-6, s. 49*

k závislosti i na jiných energetických zdrojích.⁶⁹ K problémům patří i odkup přebytečné energie státem. Podle nového zákona o obnovitelných zdrojích energie (má nahradit dosud platný zákon o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie 180/2005 Sb.) se nastaví pevný strop za cenu jednoho KW, podporovány budou pouze menší elektrárny (tedy na střeších nebo fasádách domů) a pokud bude překročena hranice stanovená Národním akčním plánem, není Energetický regulační úřad povinen stanovit na příští období žádnou podporu. Změnou také bude výkup energie přes státem stanoveného vykupujícího (v současné době se o výkup starají distributoři).⁷⁰

Investice do životního prostředí se mohou pozitivně projevit i na tvorbě pracovních míst či inovaci. ESF podporuje prioritní osy OP LZZ a OP VK, které zahrnují i předpoklady dopadu na životní prostředí. V jeho rámci se jedná o odborné vzdělávání účastníků k danému oboru životního prostředí nebo o vytváření nových pracovních míst s co nejmenším dopadem na životní prostředí.⁷¹

Druhým cílem je Udržitelná doprava. Udržitelnou dopravou se rozumí zajištění dopravních systémů tak, aby byly v souladu s hospodářskými, sociálními a environmentálními potřebami společnosti a zároveň měly co nejmenší nežádoucí dopady na hospodářství, společnost a životní prostředí. Tímto cílem chce společenství dosáhnout udržitelné úrovně využívání energie v dopravě a snížit emise skleníkových plynů, snížit množství environmentálního odpadu či snížit množství látek znečišťujících životní prostředí, což má vliv i na lidské zdraví. Pomocí udržitelné dopravy by se měl snížit počet úmrtí na silnicích, snížit hluk v dopravním provozu tak, aby měl co nejmenší vliv na náš život, dosáhnout pokroku ve vývoji druhů dopravy šetrným

⁶⁹Solární energie. *Výhody a nevýhody solární energie on - line* dostupné z <http://www.solarni-energie.info/vyhody.php> [cit. 12. 4. 2011]

⁷⁰Nazeleno.cz. *Solární energie 2011: Nový zákon o obnovitelných zdrojích on - line* dostupné z <http://www.nazeleno.cz/energie/solarni-energie/solarni-energie-2011-novy-zakon-o-obnovitelných-zdrojích.aspx> [cit. 12. 4. 2011]

⁷¹MPSV. *OP LZZ 2007 - 2013 on - line* dostupné z http://knihovnam.nkp.cz/docs/ProgEU/OP_LZZ_FINAL.pdf [cit. 21. 3. 2011]

k životnímu prostředí a zmodernizovat veřejnou dopravu z hlediska účinnosti a výkonu.⁷²

V dřívějších dobách lidé chodili pěšky nebo jezdili na kole. V dnešní zrychlené době používáme k přepravě nejčastěji auta, budujeme silnice, dálnice a stále více zatěžujeme životní prostředí a vyčerpáváme neobnovitelné zdroje. Stavbou silnic a dálnic narušujeme přirozený stav přírody, provozem na silnicích si ničíme zdraví a automobily ucpáváme města. Pro mnoho z nás je automobil každodenním dopravním prostředkem. Profesor liverpoolské univerzity John Whitelegg, který je mimo jiné uznávaným mezinárodním odborníkem na dopravu a životní prostředí. Řekl: *„Když vybudujete víc silnic, podpoříte víc lidí v tom, aby měli automobil nebo aby ho používali častěji, a silnice budou za chvíli ucpané zase. Jenomže výzkumy ukazují, že 75 % našich cest autem je kratších než 5 kilometrů. Nějakých 10–15 % cest autem je kratších než 1 kilometr. Ale to přece může člověk lehce urazit pěšky nebo dojet na kole. Pokud trváte na rozšiřování a budování silnic, tak nikdo chodit pěšky a jezdit na kole nebude a všichni budou používat auta. Rozšiřování silnic a budování nových je jen přiléváním oleje do ohně.“*⁷³ Takže se dá vlastně říci, že s větším počtem automobilů a nových kilometrů silnic si moc nepomůžeme. V této oblasti se od sebe liší názory vědců a politiků. Podle vědců bychom měli chodit pěšky nebo jezdit na kole, což je trochu nereálná představa vzhledem k tomu, že mnoho lidí se přepravuje na větší vzdálenosti než oněch pár kilometrů. A navíc žijeme v současnosti, a ne před několika lety, v době koňských povozů a chůze pěšky na velké vzdálenosti. Politikové zase se zvyšujícího se počtu automobilů asi soudí, že je nutné přistavět nové silnice, aby bylo kudy jezdit a aby byla možnost zkrátit si cestu. Tento jev vede ke všem uvedeným problémům. Z EU plynou nemalé částky na zlepšení osobní dopravy a na druhé straně bylo za posledních pár let otevřeno několik nových cyklostezek. Když se nad tím zamyslíme, tak i s novými silnicemi i cyklostezkami jsme tam, kde jsme byli předtím. V dopravní zácpě.

⁷²Rada EU. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj- obnovená strategie on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 21. 3. 2011]

⁷³ výstřižek *EkoList* 29. 4. 2003

K tématu udržitelné dopravy by se dalo napsat spoustu stránek, ale není to cílem mé práce, takže ji беру opravdu velmi stručně a zaměřuji se jen na automobilový druh dopravy. S rozvojem fenoménu cestování se zvyšuje počet automobilů, a pokud bychom se řídili stejným modelem jako Čína, asi bychom brzy dopadli hodně špatně. Pokud by Čína „dosáhla v počtu majitelů aut i ve spotřebě benzínu hodnot USA, potřebovala by denně 80 miliónů barelů benzínu. V roce 1996 byla celosvětová denní produkce benzínu 64 miliónů barelů,“⁷⁴

Pro svět to bude znamenat obrovskou zátěž, pokud se naplní tyto prognózy. Naštěstí se začaly stavět nejen silnice, ale i cyklostezky a někteří přepravci začali využívat i vlaky, které tolik neznečišťují životní prostředí. Jan Zeman ve své knize *Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje*⁷⁵ uvádí, že předpoklady pro trvale udržitelnou dopravu jsou v potrubní dopravě, poměrně husté železniční síti, která bude považována za základ dopravy v regionech, v případě malé hustoty sítě železniční, vybudování silniční sítě jako doplňku k železniční přepravě a částečné snížení letecké dopravy. Významným faktorem k omezení automobilismu ve městech vidí v husté, kvalitní a levné městské hromadné dopravě v kombinaci s výrazným omezováním vjezdu soukromých aut do měst. Pomohlo by také omezení vjezdu ekologicky závadných dopravních prostředků. Za součást dopravního systému považuje i hustou síť pěších a cyklistických stezek.

Třetí cíl Udržitelná výroba a spotřeba má za cíl podporovat udržitelné modely spotřeby a výroby prostřednictvím hodnocení sociálního a hospodářského vývoje s ohledem na životní prostředí. Chce jím zvýšit podíl ekologicky veřejných zakázek na stejnou úroveň, jakou mají nejlepší státy, podporovat environmentální a sociální výkon ve výrobě a usiluje jím o zvýšení svého podílu na světovém trhu v oblasti ekologie a environmentální technologie.⁷⁶

⁷⁴ *Stav světa na přelomu tisíciletí – Zpráva Worldwatch Institute o cestě k trvale udržitelné společnosti. Praha: Hynek, 2000. 380 s. ISBN 80-86202-79-8, s. 31*

⁷⁵ *ZEMAN, Jan. Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 171 s. ISBN 80-244-0420-6, s. 45*

⁷⁶ *Rada EU. Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj- obnovená strategie on - line] dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 21. 3. 2011]*

K udržitelné výrobě a spotřebě bychom mohli zařadit hodnocení podle tzv. Ekologické stopy, která je hezky vysvětlená v knize *Rozvoj trvale neudržitelný*.⁷⁷ *Ekologická stopa je definována jako taková plocha pevniny a vod, která je nezbytná pro trvalé udržení materiálního standardu obyvatele daného státu.* Výhoda hodnocení států podle Ekologické stopy je v tom, že kvantitativně vyjadřuje závislost člověka na přírodě.

Ochrana a management přírodních zdrojů je čtvrtým cílem. Podporuje zlepšení péče o přírodní zdroje a tím zabraňuje jejich nadměrnému využívání s oceněním hodnoty schopností ekosystémů. K dalším cílům patří snížení využívání neobnovitelných zdrojů a jejich postupné nahrazení obnovitelnými zdroji, zlepšení v oblasti rybolovu, biologické rozmanitosti, vody, vzduchu, ovzduší a obnovení mořských ekosystémů, zastavení procesu ztráty biologické rozmanitosti a větší prosazování recyklace a opětovné používání.⁷⁸

Václav Mezřický⁷⁹ uvádí, že při současné spotřebě přírodních zdrojů bude ropa vyčerpána za třicet let, uran dojde za padesát let, zemní plyn za sedmdesát let a uhlí dojde za dvě stě let. Tyto hodnoty jsou samozřejmě propočítány za podmínek současné spotřeby a v případě, že nebudou objevena další ložiska přírodních zdrojů. Nemůžeme však tvrdit, že to opravdu tak dopadne. Současná spotřeba se může kdykoliv kvůli průmyslu zvýšit. I tak stoupá cena neobnovitelných zdrojů. Zvyšuje se spotřeba energie, takže nezbyvá nic jiného než se vrátit k obnovitelným zdrojům (voda, vítr, sluneční energie,...) nebo k průběžně se obnovujícím (biomasa).

Portál Europe's Energy zveřejnil data, ve kterých se ukazuje, jak velké zásoby neobnovitelných zdrojů svět má. Data jsou v hodnotách denní spotřeby, stavu zásob a dobu předpokládaného vyčerpání. Čísla se moc neliší od ostatních prognóz. Vypovídají

⁷⁷ NÁTR, L. *Rozvoj trvale neudržitelný*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2005. s. 102 ISBN 80-246-0987-8, s. 24 - 28

⁷⁸ Rada EU. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj - obnovená strategie on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 16. 3. 2011]

⁷⁹ MEZŘICKÝ, V. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha. Portál, 2005. 207 s. ISBN 80-7367-003-8, s. 36 - 38

o tom, že přibližně za 130 let bude muset svět pokrývat svojí energetickou spotřebu alternativními zdroji.⁸⁰

Za pátý cíl považuje **veřejné zdraví**. Podporuje jím dobré veřejné zdraví s rovnými podmínkami a zlepšení ochrany před zdravotními hrozbami. Cíl slouží ke zvyšování ochrany před zdravotními hrozbami, zlepšování právních předpisů u potravinového průmyslu, snížení počtu u nemocí souvisejících s životním stylem, omezení nerovnosti ve zdravotnictví mezi členskými státy či zajištění, aby chemické látky ohrožující zdraví byly používány minimálně a s ohledem na životní prostředí.⁸¹

Pokud se vrátíme o pár století zpět, uvědomíme si, že v dnešní době jsou lidé zdravější než dříve. Nebo alespoň podle zvyšování naděje na dožití. Díky lékařským a vědeckým výzkumům se podařilo dostat pod kontrolu řadu nemocí, na které se dříve umíralo. Ale na druhou stranu se objevily nemoci nové. Lékaři se sice naučili předepisovat antibiotika a jiné léky, naučili se používat složité přístroje, umí nahradit skoro každou část lidského těla, ale co zatím nedokážou, je bojovat se stresovými a psychickými onemocněními, s neustále se vyvíjejícími mutacemi virů, které způsobují vážné zdravotní problémy a také neumí bojovat s civilizačními chorobami.⁸²

Erazim Kohák ve své knize *Člověk, dobro a zlo*⁸³ tvrdí, že „*dvacáté století bylo stoletím válek především proto, že bylo a je stoletím přelidnění, hladu, hrůzy, bídy, beznaděje.*“ S tímto stavem se pojí i nemoci. Zdraví je považováno za prioritu všech občanů. EU nemá jednotnou zdravotní politiku. Každý stát si ji řídí sám podle svých podmínek, ale všechny země mají společné hodnoty. Občané mají právo na přístup ke

⁸⁰ *Europe's Energy; in: Ekoblog. Jak to s neobnovitelnými zdroji vypadá? on - line], dostupné z <http://www.ekoblog.cz/?q=node/609>[cit. 16. 3. 2011]*

⁸¹ *Rada EU. Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj- obnovená strategie on - line] dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 16. 3. 2011]*

⁸² *MISHAM, Ezra. Spor o ekonomický růst. 1. vydání, Praha: SLON, 1994. s.197 ISBN 80-901424-3-5, s. 109 - 111*

⁸³ *Kohák, E. Člověk, dobro a zlo; in: NÁTR, L. Rozvoj trvale neudržitelný. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2005. s. 102 ISBN 80-246-0987-8, s. 72*

zdravotní péči a měla by fungovat zásada rovnosti k přístupu ke kvalitní péči. EU chce, aby politiky ve všech státech přihlížely ke zdraví svých občanů. Díky častému cestování a přesunům obyvatelstva hrozí epidemie. EU to řeší společnými normami o bezpečnosti potravin. Dále kontroluje zdravotnická zařízení, kvalitu ovzduší, kvalitu vody nebo dárcovské orgány a krev. Na zdravotní politiky je vynakládána nemalá částka. Portál Evropské unie⁸⁴ uvádí, že se tato částka pohybuje kolem 50 milionů eur. Slouží ke zlepšení zdravotní péče, plánování pro krizové situace v oblasti zdraví a snižování výskytu úrazů a nehod pomocí prevencí. Část peněz je použita na prosazování zdravé výživy a omezení konzumace alkoholu na bezpečnou úroveň, podporu zdravého životního stylu, boj proti kouření a drogám a k výměně poznatků o vzácných nemocech. Strategie, která je součástí akčního plánu Evropské komise pro životní prostředí a zdraví, se věnuje i faktorům, jako je životní prostředí, které způsobují část nemocí průmyslového světa. Pro lepší přehled o situaci a potřebách obyvatel jsou prováděny zdravotnické výzkumy. Slouží k tomu, aby se zlepšilo zdraví a aby se zvýšila konkurenceschopnost a inovace podniků v oblasti zdraví a zdravotnictví. Za důležitý je také považován výzkum a vývoj nových léků a lékařských postupů, prevence, lepší lékařské přístroje atd. Díky pracovním příležitostem a díky možnostem cestovat nás mohou kdekoliv v zahraničí potkat zdravotní problémy. EU chce prostřednictvím finančních prostředků zajistit, aby občané EU měli jistotu, že v případě potřeby jim bude poskytnuta řádná zdravotní péče.⁸⁵

Šestým cílem je **sociální začlenění, demografie a migrace**. Zohledňuje mezigenerační solidarity a solidaritou uvnitř generací chce vytvořit společnost podporující sociální začlenění, zajištění a zlepšení kvality života občanů, což je i předpokladem trvalého individuálního blahobytu. Tento cíl by se dal přirovnat k rovným příležitostem. Smyslem je zajištění vysoké sociální a územní soudržnosti ve všech členských zemích. Více podporovat mladé lidi v zaměstnání, ve školách i po

⁸⁴ *Europa. Veřejné zdraví on - line] dostupné z http://europa.eu/pol/health/index_cs.htm [cit. 16. 3. 2011]*

⁸⁵ *Europa. Veřejné zdraví on - line] dostupné z http://europa.eu/pol/health/index_cs.htm [cit. 16. 3. 2011]*

jejím ukončení. Zvýšit počet žen a starších pracovníků na zaměstnatelnou úroveň, více se věnovat migrantům a zdravotně postiženým osobám.⁸⁶

Posledním cílem **globální chudobou a výzvou udržitelného rozvoje** aktivně podporuje udržitelný rozvoj na celém světě a zajišťuje, aby vnitřní a vnější politiky EU byly v souladu s globálním udržitelným rozvojem a jejími mezinárodními závazky. Zvýšit objem finanční pomoci pro udržitelný rozvoj a přispět ke zlepšení environmentálních záležitostí. Dále chtějí, aby se zlepšila kvalita a soudržnost společných politik členských států a aby se problematika udržitelného rozvoje dostala do politik všech organizací.⁸⁷

Publikace Stav světa na přelomu tisíciletí⁸⁸ uvádí, že současný neekologický model rozvoje nemá šanci na dlouhodobější přežití. Ekologicky udržitelný model by měl stát na novém principu využívání obnovitelných zdrojů, opakovaném použití a recyklace. Jednou bude ekonomika založena na využívání obnovitelných zdrojů, podporování železnic a cyklistiky a hlavně bude recyklovat, všechno co recyklovat půjde. Bude více šetřit energie a materiály bude využívat mnohem efektivněji....

3.1.2 STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY

Strategie udržitelného rozvoje České republiky byla schválena v roce 2004 a její časový horizont je naplánován do roku 2014 a některý až do roku 2030. Její dokument není neměnným dokumentem, ale je možné ho postupem času a podle reakcí na nové

⁸⁶Rada EU. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj- obnovená strategie on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 16. 3. 2011]

⁸⁷Rada EU. *Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj- obnovená strategie on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf) [cit. 16. 3. 2011]

⁸⁸ *Stav světa na přelomu tisíciletí – Zpráva Worldwatch Institute o cestě k trvale udržitelné společnosti.* Praha: Hynek, 2000. 380 s. ISBN 80-86202-79-8, s. 28 - 29

výzvy doplňovat a rozvíjet. Strategie má za úkol předem upozornit na možné a již existující problémy a díky tomu jim pokud možno předejít nebo zmírnit jejich dopad. Zodpovědnost za aktualizaci strategie dostala Rada vlády pro udržitelný rozvoj zřízená v roce 2003. Strategie se doplňuje i s obnovenou Lisabonskou strategií⁸⁹, z jejíž cílů vychází. Pro snazší uskutečňování strategie, byly vytvořeny v členských státech tzv. národní programy reforem. Za cíl mají podporovat vzájemnou provázanost a spolupráci. V rámci implementace připravují text strategie udržitelného rozvoje, který by měl obsahovat závazné úkoly, cíle a rozhodnutí v rámci udržitelného rozvoje. Stav a plnění v jednotlivých oblastech sledují pomocí indikátorů a výsledky pravidelně publikují v situačních zprávách. V některých oblastech se daří plnit stanovené cíle, ale někde je snaha neúspěšná. Strategie má pět prioritních os, do nichž patří společnost, člověk a zdraví, další prioritou je ekonomika a inovace, rozvoj území, krajina, ekosystémy a biodiverzita a poslední je stabilní a bezpečná společnost.⁹⁰ Jednotlivými prioritními osami se nebudu dále zabývat, neboť jsou hodně podobné prioritním osám strategie udržitelného rozvoje Evropské unie, jak se můžeme přesvědčit v příloze č. 6 – Strategická vize udržitelného rozvoje ČR.

3.1.3 MÍSTNÍ AGENDA 21

Dokument místní Agendy 21 (MA21) vychází z dokumentu Agendy 21 přijaté na Konferenci OSN v Rio de Janeiru v roce 1992. Agenda 21 je prvním celosvětovým pracovním plánem trvale udržitelného rozvoje. V dokumentu je definován pojem trvale udržitelného rozvoje a shrnuje řešení globálních problémů. Má čtyři tematicky zaměřené části, které jsou srovnatelné s pilíři udržitelného rozvoje. Tedy sociální a ekonomické aspekty zaměřené i na životní prostředí, další část se věnuje managementu a ochraně přírodních zdrojů, třetí okruh se soustřeďuje na hlavní cílové skupiny

⁸⁹ Lisabonská strategie je v této oblasti zaměřená na činnosti a opatření zvyšující konkurenceschopnost a hospodářský růst, včetně podpory vytváření pracovních míst

⁹⁰ STRATEGICKÝ RÁMEC UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR on - line] dostupné z <http://psur.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=f3ca84ce-8ffd-4224-9518-581eabcc076c> [cit. 18. 3. 2011]

v procesu dosahování trvale udržitelného rozvoje a poslední část je věnována prostředkům a způsobům trvale udržitelného rozvoje v praxi. V podstatě představuje prioritní cíle a naznačuje, jak se s nimi vypořádat. Vysvětluje, proč jsou důležité a jak by se s nimi mělo nakládat. Není právně závazná pro všechny státy. Slouží spíše k inspiraci jedinců na všech úrovních od mezinárodní až po soukromou. (Jeníček, 2001)⁹¹

Na mezinárodní úrovni se označuje jen jako Agenda 21 a na lokální úrovni MA21. MA21 zařadilo mezi své nástroje i Ministerstvo životního prostředí v ČR. Dokument je podstatě programem konkrétních měst, obcí nebo regionů, ve kterých zavádí principy trvale udržitelného rozvoje. Na jeho účasti se spolupodílí občané a organizace. Mají za cíl zvýšit kvalitu svého života a také kvalitu životního prostředí. Vypracování MA21 je poměrně náročné časově i organizačně neboť zahrnuje několik aktivit, které je nutné propojit. Jedná se o poradenství, konzultace a informace pro veřejnost, vytvoření strategie udržitelného rozvoje, spolupráci mezi všemi subjekty (což může být široká veřejnost a několik politických organizací) a další.⁹²

⁹¹ JENÍČEK, Vladimír. *Ekologická politika Evropské unie a trvale udržitelný rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. 63 s. ISBN 80-245-0203-8., s. 38-39

⁹² Česká informační agentura životního prostředí. *O místní agendě 21 on - line* [dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGSIOKM](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGSIOKM)] [cit. 18. 3. 2011]

3.2 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI

Rovné příležitosti nejsou pro nikoho z nás cizím pojmem. Většina z nás si pod tímto pojmem představí rovnost mezi muži a ženami. Musím však dodat, že podle článku 1 Listiny základních práv a svobod jsou si lidé svobodní a rovní v důstojnosti i v právech, takže do rovných příležitostí zahrnujeme v podstatě všechny skupiny obyvatel, které se odlišují od ostatních nějakou zvláštností a jsou tak ohroženi diskriminací.

Informační brožura Horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost⁹³ uvádí, že „*princip rovných příležitostí v rámci OP LZZ znamená potírání diskriminace a předcházení diskriminaci na základě pohlaví, rasy, etnického původu, náboženského vyznání, víry, zdravotního postižení, věku či sexuální orientace.*“ OP LZZ a OP VK zaměřuje své programy i na tzv. cílové skupiny, do nichž patří např. imigranti a imigrantky, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkou kvalifikací nebo bez ní, absolventi a absolventky škol, osoby propuštěné z věznice, osoby z obtížně dopravně dostupných oblastí, drogově závislí nebo hendikepovaní lidé.

OP je zaměřen na jednotlivé cílové skupiny, protože každá skupina je něčím charakteristická a ne ke všem se dá přistupovat stejným způsobem. Pro uchazeče se změněnou pracovní schopností je asi nejtěžší sehnat na trhu práce uplatnění. Během posledních let bylo zrušeno několik profesí, které tradičně vykonávali osoby se změněnou pracovní schopností a v současné době mají hodně omezenou nabídku. Tito lidé často nechtějí pracovat jen z finančního důvodu, ale obvykle také proto, že se dostanou mezi lidi a jejich život má smysl. Jejich zdravotní stav jim však klade překážky v podobě snížené pracovní schopnosti, komplikovanějšího dojíždění či možnosti pracovat jen na částečný úvazek, což je v dnešní době pro většinu zaměstnavatelů poměrně nevýhodné a státem příliš nepodporované řešení. Podobně jsou na tom absolventi škol. Škola je do života vybaví často pouze jen teoreticky, ale praxe jim chybí. Je to jako začarovaný kruh. Bez praxe vás prostě nezaměstnají a praxi bez práce nezískáte. Mnoho studentů to řeší sezónními brigádami nebo prací v zahraničí. Do

⁹³ MPSV. *Horizontální témata OP LZZ, Plzeň, 200.* s. 5

další skupiny patří mladiství se základním vzděláním. U těchto osob hrozí nebezpečí pasivního chování v době nezaměstnanosti, které se může podepsat v době „dospělosti“ jako vyhybání se zaměstnanosti, neboť si uvědomí, že žít se dá i bez zaměstnání a že je to vlastně pohodlnější. Ohroženou skupinou jsou také ženy pečující o malé děti – hlavně po mateřské dovolené. K důvodům proč ženy po mateřské dovolené často nemohou sehnat uplatnění na trhu práce v oboru, kde pracovaly před mateřskou, patří např. špatná připravenost na pohovor, ztráta kvalifikace během rodičovské dovolené a také požadavek na zkrácenou pracovní dobu. Častou roli hraje i nemocnost dítěte, o které se nemůže postarat nikdo jiný než jeho rodiče. Ženám středního věku dělá problém nedostatečná kvalifikace a zdravotní problémy. Uchazeči předdůchodového věku se potýkají také s nedostatečnou kvalifikací, neboť mnoho let byli zvyklí pracovat na stejném místě a najednou se mají přizpůsobit novým podmínkám, což někteří považují za zbytečné a raději volí možnost předčasného důchodu (pokud na něj mají nárok) i za cenu snížení životního standartu. Další kapitolou jsou dlouhodobě nezaměstnaní. U nich často dochází ke ztrátě motivace hledat práci a chodit na pohovory po předchozích odmítnutích.⁹⁴

Prostředky z ESF jsou zaměřeny na podporu projektů, které mají pomoci se snížením nezaměstnanosti nebo se zvýšením zaměstnatelnosti lidí. S pojmem nezaměstnanost a nezaměstnaný člověk se setkal každý z nás. Přesto vymezím tato slova, aby nedošlo ke zbytečnému nedorozumění. Když Petr Mareš definoval nezaměstnanost, vycházel z toho, že se jedná o „*aproximaci aktuálního počtu osob současně schopných práce (z hlediska věku, zdraví i osobní situací), chtějících zaměstnání (často se ještě specifikuje nyní, aktuálně), ale jsoucích přes tuto snahu daný okamžik bez zaměstnání (tedy i přes svou snahu, která je různě vymezována jako přiměřená, nenalézajících přiměřené zaměstnání)*“.⁹⁵ Svojí definicí vyjádřil, i kdo je vlastně nezaměstnaným člověkem.

Dalším pojmem, se kterým se budeme poměrně často setkávat na následujících stránkách, je diskriminace. Podle § 2 a § 3 zákona č. 198/2009 Sb., Antidiskriminačního

⁹⁴ *Evropské strukturální fondy - prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v České republice. Praha, 2003*

⁹⁵ *MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém. 3. vyd. Praha: SLON, 2002, s 16.*

zákona, ve znění pozdějších předpisů považujeme za diskriminaci takové chování, které vykazuje známky obtěžování, sexuálního obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Diskriminace rozlišujeme přímou a nepřímou. Za přímou diskriminaci považujeme takové jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě, než by se v dané situaci příslušelo u jiné osoby. Důvodem přímé diskriminace mohou být rasové důvody, etnický původ, národnost, pohlaví (u této diskriminace může být důvodem i těhotenství, mateřství nebo otcovství), sexuální orientace, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víra nebo světový názor. Za nepřímou diskriminaci je považováno takové jednání, které na základě zdánlivě neutrálního ustanovení někoho znevýhodňuje oproti ostatním.

Kapitolu rovné příležitosti jsem se také rozhodla rozdělit na dvě hlavní části. Opět na situaci v EU a na situaci v ČR. Tentokrát se však zaměřím více na stav v naší republice.

3.2.1 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V EVROPSKÉ UNII

Evropská unie si je vědoma toho, že pokud chce změnu v přístupu k rovným příležitostem, musí zvýšit povědomí lidí o této problematice. Rovné příležitosti považuje za důležité téma, a proto rok 2007 vyhlásila za Evropský rok rovných příležitostí pro všechny. Jeho cílem bylo, aby si občané EU uvědomili svá práva na rovné zacházení a na život bez diskriminace, podpořit stejné příležitosti pro všechny a ukázat na příkladech, jak prospěšná je rozmanitost pro celou společnost. Evropský rok rovných příležitostí se ukázal jako úspěšný krok. Byl významně podpořen boj proti diskriminaci. Členské státy i díky němu přijaly řadu opatření a závazků na boj s diskriminací na trhu práce.⁹⁶

Evropskému roku rovných příležitostí předcházela kampaň v roce 2003 s názvem Pro rozmanitost. Proti diskriminaci. Měla stejný cíl a to informovat veřejnost o svých právech.⁹⁷

Základním dokumentem k rovným příležitostem je Římská smlouva z roku 1957, která řešila stejné ohodnocení pro muže a ženy a Amsterodamská smlouva z roku 1999, jíž chtěli zaručit rovnost pohlaví jakou součást základů a cílů právního řádu společenství. K důležitým listinám patří také Charta základní práv EU podepsaná v Nice v roce 2000. Zahrnuje všechna lidská práva (občanské, politické, ekonomické, sociální a další), řeší jejich dodržování a také se věnuje rovnosti mezi muži a ženami ve všech oblastech.⁹⁸

⁹⁶ Evropská komise. 2007 – rok rovných příležitostí pro všechny on - line] dostupné z <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=555&langId=cs> [cit. 19. 3. 2011]

⁹⁷ Evropská komise. Pro rozmanitost. Proti diskriminaci on - line] dostupné z <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=542&langId=cs> [cit. 19. 3. 2011]

⁹⁸ Občanská společnost. Rovné příležitosti a EU on - line] dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=rj--1-&t=237464> [cit. 19. 3. 2011]

EU vydala několik směrnic proti diskriminaci. Jedna ze změn nastala v roce 2002, kdy byla změněna směrnice o rovném zacházení. Do směrnice byla zařazena definice sexuálního obtěžování, obtěžování, přímé a nepřímé diskriminace.⁹⁹

Jako u udržitelného rozvoje, i zde je rámcová strategie o nediskriminaci a rovných příležitostech, kterou si vytváří každý stát sám. Největší důraz je zatím kladen na rovnost mezi muži a ženami. Toto téma je klíčovým cílem EU a proto se budu dále věnovat nejvíce rovným příležitostem mezi muži a ženami. Pomocí dosažení rovných příležitostí mužů a žen, EU splní ekonomické a sociální cíle, které si stanovila v Lisabonské strategii.¹⁰⁰

V současné době jsou rovné příležitosti mužů a žen řešeny strategií pro dosažení rovnosti mužů a žen schválené na období 2010 – 2015. Navrhla ji komise, která uplatňuje přístup zaměřený na rovnost pohlaví a začleňování rovného postavení do všech předpisů. Dá se říci, že se situace v EU částečně zlepšuje. Zvyšuje se počet pracujících žen, zvýšil se počet žen na vysokých školách. Na druhou stranu jsou i oblasti, kde se plán zatím moc nedaří. Ženy mají stále nižší platy za stejnou práci než muži, u žen hrozí větší riziko chudoby, rozdělení rodinných povinností patří stále k nerovnoměrným a ženy v politice zastupují menší procento než muži.¹⁰¹

V oblasti rovného přístupu mezi muži a ženami se objevuje pojem gender mainstreaming. „*Gender mainstreaming je důležitou strategií pro dosažení rovnosti žen a mužů. Tato strategie spočívá v začlenění hlediska obou pohlaví do každodenních otázek, na všech úrovních rozhodování a ve všech oblastech politiky. Znamená to, že všechny návrhy je nutné zvažovat z hlediska příležitosti žen a mužů, situací a potřeb*

⁹⁹ EURACTIV. Rovné příležitosti on - line] dostupné z <http://www.euractiv.cz/socialni-politika/link-dossier/rovne-prilezitosti>[cit. 24. 3. 2011]

¹⁰⁰ EURACTIV. Rovné příležitosti on - line] dostupné z <http://www.euractiv.cz/socialni-politika/link-dossier/rovne-prilezitosti>[cit. 24. 3. 2011]

¹⁰¹ Evropská komise. Rovnost žen a mužů on - line] dostupné z <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=418>[cit. 24. 3. 2011]

*s cílem dosáhnout rovnosti žen a mužů. Rovnosti žen a mužů je třeba dosahovat změnou norem a přerozdělením moci a zdrojů v oblasti příslušné činnosti.*¹⁰²

Genderová studia patří v poslední době k často řešeným otázkám. Gender a pohlaví. Pro mnoho lidí to znamená jedno a to samé, ale je nutné tato dvě slova od sebe oddělit. Pohlaví se týká biologických znaků a gender řeší sociální rozdíly, mezi muži a ženami, které jsou naučené a v průběhu času se mění.¹⁰³

¹⁰² *Evropské strukturální fondy Rovnost žen a mužů v projektových vyhláškách s. 37*

¹⁰³ *Evropské strukturální fondy Rovnost žen a mužů v projektových vyhláškách s. 37*

3.2.2 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Rovné příležitosti jsou pro občany ČR zatím málo známým pojmem. Jednou z prvních vlaštovek rovných příležitostí byl rok 1979, kdy byla zástupci členských zemí OSN sjednána Úmluva o odstranění všech norem diskriminace žen. Tehdejší ČSSR smlouvu ratifikovala a vyhlásila ve Sbírce zákonů. K její úpravě došlo po rozdělení federace. Obsahuje všechna práva, jako je právo na práci, na svobodnou volbu povolání a navíc také právo na stejné příležitosti v zaměstnání, používání stejných kritérií při výběru zaměstnání a právo na stejnou odměnu za práci stejné hodnoty.¹⁰⁴

Rovným příležitostem jsme se začali více věnovat až v době před vstupem do EU, a proto jsme za ostatními západními státy trochu pozadu. U nás k největším problémům patří nedostatečné zastoupení žen v řídicích funkcích, problematika začlenění romské menšiny do většinové společnosti a nedostatek pozornosti pro sladění pracovního a rodinného života v případě rodin s malými dětmi. Díky závazkům, které máme s EU, bylo vytvořeno několik nových orgánů a vydáno několik nových vyhlášek nebo změněny některé zákony ve prospěch rovných příležitostí. V ČR bylo zřízeno několik orgánů, které se zabývají prosazováním rovných příležitostí. Mezi ně patří Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, Rada vlády pro lidská práva, Rada vlády pro záležitosti romské komunity, Rada vlády pro národnostní menšiny, Vládní výbor pro zdravotně postižené občany a Rada vlády pro seniory a stárnutí populace.¹⁰⁵

Hodně významným krokem ke zlepšení rovných příležitostí se stal již zmíněný Antidiskriminační zákon. Také rozsáhlá novela zákoníku práce v roce 2001 upravuje zákaz diskriminace na základě rasy, pohlaví, jazyka, víry, politického názoru atd. Zákon stanovuje i případy, které tvoří výjimku ze zákona. Například zakazuje těžkou práci

¹⁰⁴ NĚMEC, O. *Realizace principu rovných příležitostí na trhu práce v ČR dostupné z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/realizace_principu.doc [cit. 24. 3. 2011]*

¹⁰⁵ *horizontální témata operačního programu lidské zdroj a zaměstnanost*

těhotným ženám. K dalším zákoníkům upravujícím rovné příležitosti patří novela zákona o mzdě a zákona o platu také z roku 2001.¹⁰⁶

Rovnými příležitostmi se zabývá již zmíněná Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. Prosadila Národní akční plán pro prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže jako programový dokument v roce 1998, který se vztahuje na celé období až do roku 2010. Označují se Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže. Jednotlivým resortům ministerstva ukládá opatření a každoročně kontroluje a hodnotí jejich plnění. Jeho obsahem je prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže jako součást politiky vlády, právní zabezpečování předpokladů rovných příležitostí a zvyšování úrovně právního vědomí, zajišťování rovného přístupu v ekonomické aktivitě, vyrovnání sociálního postavení žen a mužů v péči o děti, potlačování páchaného násilí na ženách a sledování a vyhodnocování účinnosti všech uvedených principů.¹⁰⁷

Nyní se zaměřím na jednotlivé priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí mezi ženami a muži, takže budu vycházet přímo z programového dokumentu. V prvním z nich jde o **prosazování principu rovnosti mužů a žen jako součásti politiky vlády**. Cílem této priority je, aby byla rovnost mezi občany bez ohledu na pohlaví. Vláda svojí politikou může výrazně přispět k naplňování předpokladů tohoto cíle. Vše závisí na správně nastavené legislativě, přijímání příslušných opatření a na projevu chování a přístupu vlády, která tak dává najevo svá stanoviska a míru odhodlání v boji proti stereotypům v pohledu na muže a ženy ve společnosti. V rámci každé priority jsou vydávána opatření zaměřená na povinnosti a podmínky příslušných orgánů.¹⁰⁸

¹⁰⁶ NĚMEC, O. Realizace principu rovných příležitostí na trhu práce v ČR dostupné z http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/realizace_principu.doc [cit. 24. 3. 2011]

¹⁰⁷ Vláda ČR. Rada vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů on - line] dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/rada-vlady-pro-rovne-prilezitosti-zen-a-muzu-povazuje-za-zasadni-zachovat-agendu-a-resort-lidskych-prav-74127/> [cit. 25. 4. 2011]

¹⁰⁸ MPSV. Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line] dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4. 2011]

Druhým principem je **právní zabezpečení předpokladů rovnosti mužů a žen a zvyšování úrovně právního vědomí**. K základním právním pramenům druhého principu patří Ústava a Listina základních práv a svobod. Za cíl považuje zahrnout rovnost mužů i žen do příslušných konkrétních ustanovení všech právních oblastí, dále provést revizi všech platných předpisů a zjistit zda jsou v souladu s principem rovného postavení žen a mužů a případně změnit či doplnit předpisy tak, aby souhlasily s tímto principem.¹⁰⁹

Třetí princip s názvem **zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k ekonomické aktivitě** podporuje vytváření nových pracovních míst a rekvalifikačních kurzů zejména pro ženy, neboť jsou stále ohroženější z hlediska ztráty zaměstnání, než muži. I přestože v dnešní době je vysoký podíl zaměstnanosti žen, jejich uplatnění je horší. Při získávání zaměstnání jsou často diskriminovány díky tomu, že mají děti a jejich platové ohodnocení není srovnatelné s muži.¹¹⁰

Vyrovňování sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny je čtvrtý princip. Tradičně se o děti, nemohoucí a nemocné členy rodiny starají ženy. Cílem je, aby nepříznivé sociální dopady, zasahující ať už muže nebo ženy z důvodu časté izolace od společnosti, byly odstraněny. Rovnost nastane v případě, že příslušná opatření ztlumí nepříznivé sociální dopady např. tím, že výkon péče nebude určen jen ženám. Pomoci by také mělo stanovení lepších podmínek na sociální dávky, sociální zabezpečení, sociální pojištění nebo dávky v nezaměstnanosti a za péči o blízkou osobu. Nebo také podporou azylových domů pro občany pečující o děti v obtížných situacích, zřízením zařízení pro péči o děti a potřebné členy rodiny a vytvářením pracovních poměrů umožňujících sladování pracovního života a rodiny chce vláda dosáhnout vyrovnání sociálního postavení žen a mužů.¹¹¹

¹⁰⁹MPSV. *Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line* dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4. 2011]

¹¹⁰MPSV. *Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line* dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4.2011]

¹¹¹MPSV. *Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line* dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4.2011]

Čermáková (2005) tento trend vysvětluje tím, že „*Současné společenské normy vymezují, že tato péče je především „ženskou záležitostí“.* V české společnosti zatím nebyla zpochybněna praxe, že tuto péči mají vykonávat dcery (a ne synové), ženy (ne muži) a samozřejmě rodina (ne stát nebo obec). Péče má být poskytována zdarma, samy ženy vnímají poskytování péče jako svoji povinnost, cítí odpovědnost za tuto sféru rodinných vazeb. Pokud nemohou z různých příčin dostát této normě, pociťují vnitřní konflikty. Asymetrie péče o starší generaci mezi „ženami a muži“ a mezi „rodinou a státem“ je ženám natolik kulturně vnucena, že tato oblast, to je odpovědnost za péči, bude rozhodně patřit k neuralgickým tabuizovaným otázkám ještě několika generací českých žen a nelze vůbec očekávat shodu.“¹¹²

V ČR o malé děti nejčastěji pečuje matka, stejně jako ve většině zemí světa. Ženy také nejčastěji nastupují na rodičovskou dovolenou. Během posledních let se však částečně mění pohled na aktivní otcovství, takže i otcové se zapojují do péče o děti. Některé státy už zavedly opatření, které mají podpořit větší zapojení mužů do péče o děti. Problematikou otcovství se západní Evropa začala zabývat až v 70. let a během 20. století docházelo k postupným a pomalým změnám v postavení matky a role otce v rodině.¹¹³

Důležitost otce ve výchově vysvětluje Benjamin (1990): „*Matka je uzavřená v horizontu rodiny a péče o dítě, otec je prostředníkem vztahu k vnějšímu světu – mostem k širší společnosti, definované v protikladu vůči „organické“ komunitě rodiny jako společnost nezávislých jednotlivců. Matka tedy patří do úzkého světa omezujících citových vztahů, otec naopak do širokého světa svobodné volby. Zatímco matka zajišťuje zázemí důvěrně známého, otec láká dítě ke vzrušujícím výletům do neznáma, v nichž se bude moci zakusit jako samostatný aktér.*“¹¹⁴

¹¹² ČERMÁKOVÁ, Marie. Demografický vývoj v České republice a jeho sociální, ekonomické a kulturní dopady na život žen. Praha: FES, 2005. s. 11

¹¹³ PROEQUALITY. Rodinná politika on - line] dostupné z <http://www.proequality.cz/rodinna-politikaII.html> [cit. 25. 4.2011]

¹¹⁴ BENJAMIN, J. 1990; in: BARŠA, Pavel. Panství člověka a touha ženy. 1. vydání, Praha: SLON, 2002. 323 s. ISBN 80-864229-06-7, s. 148

Přestože se i otcové více zajímají o péči svých dětí, nastává problém ve chvíli, kdy oba rodiče musí do práce. Většina firem zatím nepodporuje sladňování rodinného a pracovního života, takže možnost firemní školky zatím moc rodičů nemá. Důvodem je, že firemní školky si mohou dovolit jen větší zaměstnavatelé, protože jejich provoz je poměrně finančně náročný. Jedno z řešení nabízí veřejné školky, jesle nebo soukromé chůvy. V současnosti je ale s počtem školek v některých oblastech problém. Pro mnoho rodin jsou soukromé školky i hlídání poměrně nákladné a místa ve veřejných školkách jsou plná. Pro rodiče je neumístění dítěte do školky poměrně nepříjemnou záležitostí. Negativně je ovlivněna sociální a ekonomická situace rodiny.¹¹⁵

V prioritě **zohledňování žen z hlediska jejich reprodukční funkce a fyziologických odlišností** hraje významnou roli zdravotní stav žen, zejména z hlediska jejich reprodukčního zdraví. Za ochranu biologické funkce ženy je považováno vytváření vhodných pracovních podmínek a dodržování bezpečnosti ochrany zdraví. Důležitá ochrana zdraví je zejména v době těhotenství a při péči o nejmenší děti.¹¹⁶

Předposlední prioritou je **potlačování násilí páchaného na ženách**. Důvodem je narůstání počtu obětí trestných činů. Mění se forma násilného jednání. Kromě fyzického dochází i k psychickému, které není právně kvalifikováno, a proto je i obtížně postihovatelné. Takže ani následky trestných činů nejsou sociálně zohledněny. Vláda si dala za cíl upravit právní předpisy, tak aby bylo možné trestně postihovat případné násilníky, navrhnout také ochranu svědkyň, které se staly předmětem obchodu se ženami. Dále podpořit sjednocení zdravotní, sociální, právní a policejní pomoc při odhalování násilí a také zaměřit sociální pomoc pro oběti násilných činů.¹¹⁷

Poslední prioritou je **sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovného postavení žen a mužů** má za úkol důsledně potlačovat diskriminační projevy ve společnosti pomocí jejich poznávání, sledování a vyhodnocování stavu. Bohužel

¹¹⁵Feminismus.cz [Zařízení péče o děti v ČR on - line] dostupné z <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=2274953> [cit. 25. 4.2011]

¹¹⁶MPSV. Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line] dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4.2011]

¹¹⁷MPSV. Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line] dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4.2011]

zatím se neprovádí pravidelné systematické vyhodnocování. Za koordinátora této agendy je považováno Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), které chce prosadit oprávnění vyžadovat právě ono systematické vyhodnocování, aby mohlo reagovat na situaci účinnějšími opatřeními. Pomocí grantové politiky chce také podporovat výzkum jevů ve společnosti, které vedou k diskriminaci žen nebo k ohrožení jejich zdraví, života či společenského postavení.¹¹⁸

Podobnou situaci jako u rovnosti žen a mužů najdeme i u rovnosti romské komunity. Proto i menšiny mají „svojí“ Radu vlády pro záležitosti romské komunity a Radu vlády pro národnostní menšiny. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity slouží k napomáhání integrace romské komunity do společnosti. Jejím úkolem je soustřeďovat, projednávat a předkládat vládě informace a návrhy pro uplatňování politiky vlády v oblasti integrace romských komunit. Za klíčový dokument považuje Koncepti romské integrace a Zpráva o stavu romských komunit v ČR.¹¹⁹

¹¹⁸MPSV. *Návrh postupů a priorit vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line* dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf> [cit. 25. 4.2011]

¹¹⁹Vláda ČR. *Rada vlády pro záležitosti romské menšiny on - line* dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779/> [cit. 25. 4.2011]

ZÁVĚR

Práce je soustředěna na problematiku strukturálních fondů Evropské unie. Největší důraz byl kladen na současné programové období a na Evropský sociální fond. V klíčové části jsem se věnovala horizontálním tématům. Z důvodu rozsahu práce byl Udržitelný rozvoj pojat podrobněji než rovné příležitosti. Udržitelný rozvoj je rozdělen na dvě části - na Evropskou strategii a Českou strategii, s tím, že se více věnuji strategii z pohledu Evropské unie, neboť se jedná o problém globální a strategie ČR vychází přímo ze strategie EU. Stejně rozdělení je i u druhého horizontálního tématu s tím rozdílem, že problematice EU se věnuji méně, než problematice v ČR, protože je toto téma poměrně obsáhlé a EU nemá jednotné dokumenty. Každý stát má svoji strategii, která je postavená pouze na stejných principech.

Problematika udržitelného rozvoje je poměrně obsáhlá, takže jsem zmínila jen to nejdůležitější. Nicméně při srovnání všech rovin (ekonomická, sociální a environmentální) lze shrnout, že spolu navzájem nespolupracují. Ekonomická se řídí jen trhem a dokáže výborně manipulovat s názorem veřejnosti. Vědci zase žijí jen pro své výzkumy a někdy to vypadá, že se touží vrátit do minulosti, kdy všechno co se týkalo životního prostředí, bylo na lepší úrovni. A na sociální úrovni jsou lidé spíše lhostejní. Udržitelný rozvoj a rovné příležitosti jsou dnes často skloňována ale i přesto jsou v povědomí všech vedena spíše jako hesla.

Tím samozřejmě nechci kritizovat vědce ani ekonomy. Je poměrně těžké stanovit jakýkoliv projekt na ochranu přírody nebo udržování rovných příležitostí, tak aby byli spokojeni vědci, politici, ekonomové i veřejnost. Lidstvo se neustále vyvíjí dopředu a těžko už půjde vrátit něco, co jsme změnili nebo zničili. Ekonomové se snaží vydělat na všem, co je možné a udržitelný rozvoj by je vrátil o krok zpět. Vědci jsou závislí na ekonomech, protože bez financí na jejich výzkumy by se také nikam nedostali. Politikové ovlivňují životy všech. A lidé? Ti jsou závislí na všech rovinách. Dle mého názoru však shledávám rezervy v nastolení věcné diskuze mezi výše zmíněnými subjekty, tak aby tato diskuze nebyla nahrazována přehlíživostí ekonomických subjektů na jedné straně, a do jisté míry neopodstatněných obav na straně druhé či teoretických úvah bez hlubšího zakotvení.

Všechno se rychle mění a vymyslet něco co bude fungovat spravedlivě ve všech třech rovinách je příležitostí budoucnosti...

SEZNAM ZKRATEK

ČEZ – česká energetická společnost

ČR – Česká republika

ČSSR – Československá socialistická republika

EPR – evoluční energetický reaktor

ESF – Evropský sociální fond

EU – Evropská unie

HDP – hrubý domácí produkt

JPD 3 – jednotný programový dokument pro Cíl 3

KW – kilowatt

MA21 – Místní Agenda 21

MMR – ministerstvo pro místní rozvoj ČR

MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MW – megawatt

NNO – ekologické nevládní organizace

OP – operační program

OP LZZ – operační program lidské zdroje a zaměstnanost

OP PA – operační program Praha - adaptabilita

OPEC – organizace zemí vyvážejících ropu

OP RLZ – operační program rozvoj lidských zdrojů

OP VK – operační program vzdělání pro konkurenceschopnost

OSN – organizace spojených národů

POUŽITÁ LITERATURA

BARŠA, Pavel. Panství člověka a touha ženy. 1. vydání, Praha: SLON, 2002. 323 s. ISBN 80-864229-06-7

BOHÁČKOVÁ, Ivana, HRABÁNKOVÁ, Magdalena. Strukturální politika Evropské unie. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7400-111-6

BOURDIEU, Pierre. Nadvláda mužů. Praha: SLON, 2000. 145 s. ISBN 80-7184-755-5

BRUNDTLANDOVÁ, G. H. aj.: Naše společná budoucnost. 1. vydání. Praha: Academia, 1991. 297 s.

ČERMÁKOVÁ, Marie. Demografický vývoj v České republice a jeho sociální, ekonomické a kulturní dopady na život žen. Praha: FES, 2005. 18 s.

CHVOJKOVÁ, Anna, KVĚTOŇ, Viktor a kol., Finanční prostředky fondů EU v programovacím období 2007 – 2013. 1.vyd., Praha, IREAS, Institute pro strukturální politiku, o.p.s. 2007. ISBN 978-80-86684-43-7

JENÍČEK, Vladimír. Ekologická politika Evropské unie a trvale udržitelný rozvoj. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. 63 s. ISBN 80-245-0203-8.

KELLER, Jan. Přemýšlení s Josefem Vavrouškem. 1. vydání, Praha. G +G, 1995. 175 s. ISBN 80-901896-1-X

MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém. 3. vydání. Praha: SLON, 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3

MEZŘICKÝ, V. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Praha. Portál, 2005. 207 s. ISBN 80-7367-003-8

MISHAM, Ezra. Spor o ekonomický růst. 1. vydání, Praha: SLON, 1994. s.197 ISBN 80-901424-3-5

NÁTR, L. Rozvoj trvale neudržitelný. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2005. s. 102 ISBN 80-246-0987-8

POTLUKA, Oto a kol. Průvodce strukturální fondy Evropské unie. 1. vydání. Praha: IREAS, 2003. 198 s. ISBN 80-86684-02-4

Prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v České republice. 1. vydání. Praha: ČHV, 2002. 95 s. ISBN 80-86436-11-X

Stav světa na přelomu tisíciletí – Zpráva Worldwatch Institute o cestě k trvale udržitelné společnosti. Praha: Hynek, 2000. 380 s. ISBN 80-86202-79-8

VILAMOŤ, Šárka. Čerpáme finanční zdroje Evropské unie – praktický průvodce. 1. vydání. Praha. Grada publishing, 2005. 200 s. ISBN 80-247-1194-X

ZEMAN, Jan. Ekonomické základy trvale udržitelného rozvoje. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 171 s. ISBN 80-244-0420-6

DOKUMENTY:

Nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech, *dostupné z: <http://www.esfcr.cz/file/4787/>*

Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení Nařízení (ES) č. 1260/1999, *dostupné z <http://www.strukturalnifondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=36867849-de60-463f-b806-3adc6cb6fc76>*

Zákon č. 17/1992 Sb. O životním prostředí

Přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj obnovená strategie *dostupné z [http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHD4PB3/\\$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/MZPMSFHD4PB3/$FILE/st_ur_eu_cs06.pdf)*

Listina základních práv a svobod

Antidiskriminační zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

MPSV. Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost 2007 – 2013 *dostupné z http://knihovnam.nkp.cz/docs/ProgEU/OP_LZZ_FINAL.pdf*

Postup a priority vlády při prosazování rovnosti mužů a žen on - line] *dostupné z*
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/654/zprava.pdf>

ESF ČR prováděcí dokument operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost, číslo vydání 1.9, *dostupné z* *http://knihovnam.nkp.cz/docs/ProgEU/OP_LZZ_FINAL.pdf*

BROŽURY:

Abeceda fondů Evropské unie 2007 – 2013, vydalo MMR ČR, 2008 on-line]
dostupné z *<http://www.icm.cz/abeceda-fondu-eu-2007-2013>*

Evropský sociální fond, 50 let investic pro lidi, vydal Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007

dostupné z *ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/50th_anniversary_book_cs.pdf*

Horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, vydalo MPSV, Plzeň 2008 *dostupné z* *www.kr-kralovehradecky.cz/assets/d3_horizontalni_temata.pdf*

Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS 2 hlavní město Praha, vydalo MPSV, 2004 *dostupné z* *http://aplikace.msmt.cz/PDF/BHESF_JPD3.pdf*

Nové operační programy klíčovou dírkou, vydalo MPSV, 2. vydání, Plzeň 2008 on-line]
dostupné z *www.strukturalni-fondy.cz/.../d7a7c75f-a4e6-4748-bfac-557754a11273.pdf*

Boj proti změně klimatu – Vůdčí úloha EU, vydal Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství 2008 on-line]

dostupné z *ec.europa.eu/publications/booklets/move/70/cs.doc*

Evropské strukturální fondy – Rovnost žen a mužů v projektových vyhláškách, Praha 2003

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://www.cenia.cz>

<http://cez.cz>

<http://colloseum.cz>

<http://czechinvest.cz>

<http://czp.cuni.cz>

<http://ekoblog.cz>

<http://www.equalcr.cz>

<http://www.esfcr.cz>

<http://www.euractiv.cz>

<http://ec.europa.eu>

<http://euroskop.cz>

<http://kvalitazivota.vupb.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://neziskovky.cz>

<http://obcan.ecn.cz>

<http://www.osf-mvcr.cz>

<http://psur.mmr.cz>

<http://praha-fondy.cz>

<http://solarni-energie.cz>

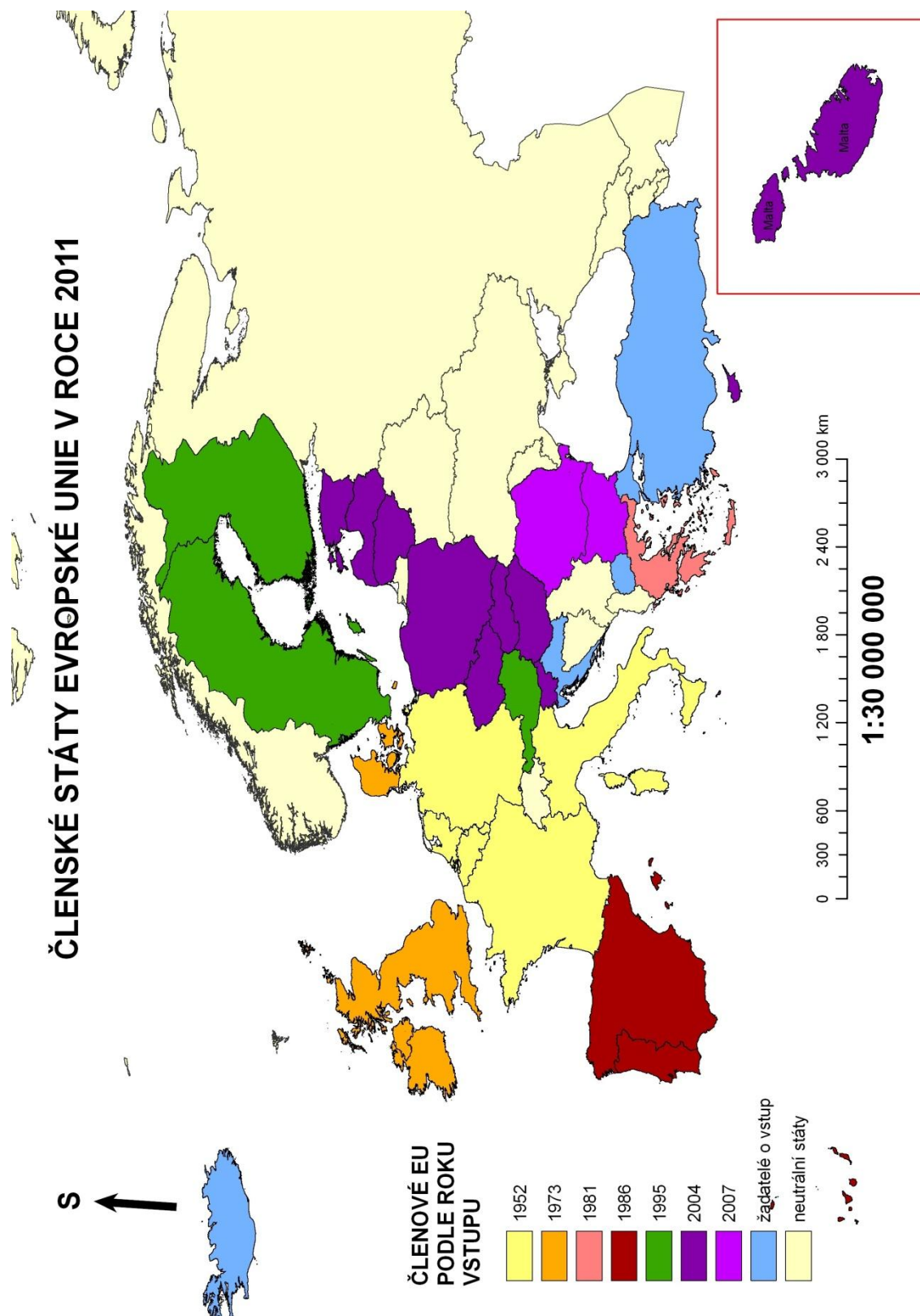
<http://www.strukturalni-fondy.cz>

<http://www.vlada.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

- č. 1 – Členské státy EU v roce 2011
- č. 2 – Mapa NUTS II v ČR
- č. 3 – Celkový objem finanční pomoci z ESF
- č. 4 – Dotazník k problematice udržitelného rozvoje
- č. 5 – Dotazník k problematice rovných příležitostí
- č. 6 – Strategická vize udržitelného rozvoje ČR

č. 1 – Členské státy EU v roce 2011

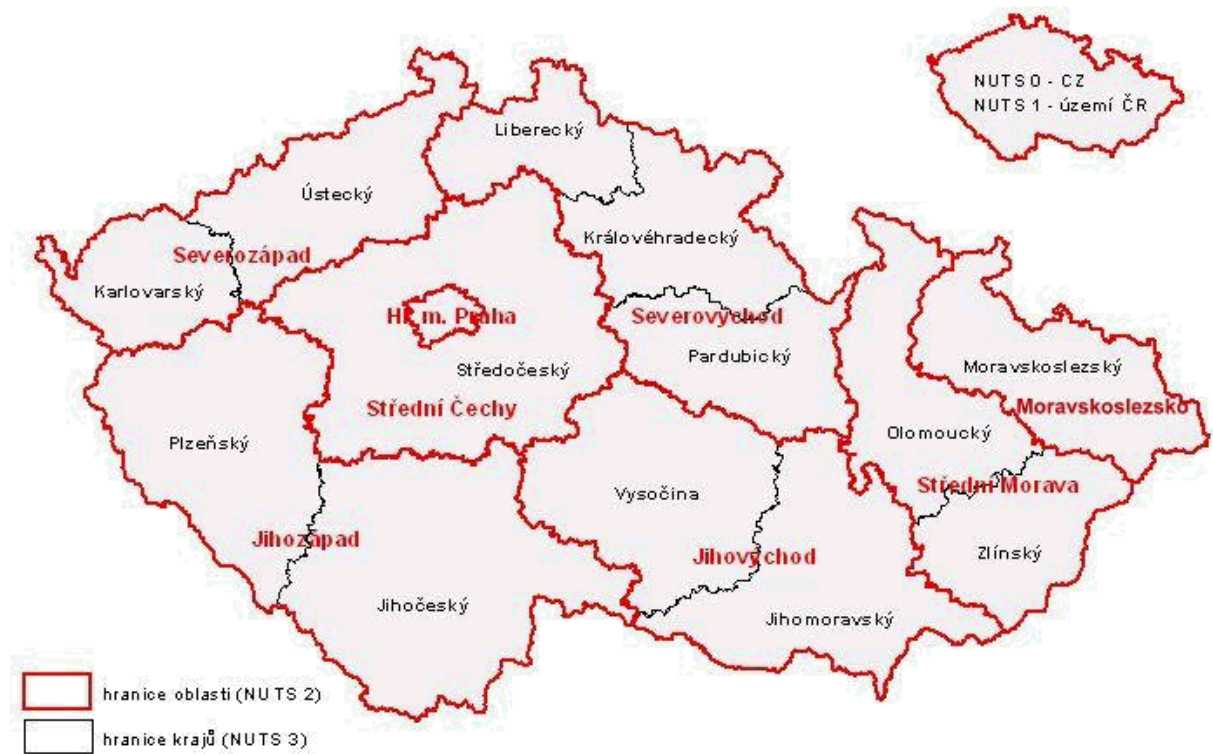

zdroj: www.clenkestaty.eu, <http://clenove-eu.navajo.cz/>

CHODOVÁ Alena, GEVES 3. ročník, 9.3.2011, České Budějovice

č. 2 – Mapa NUTS II v ČR

Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky

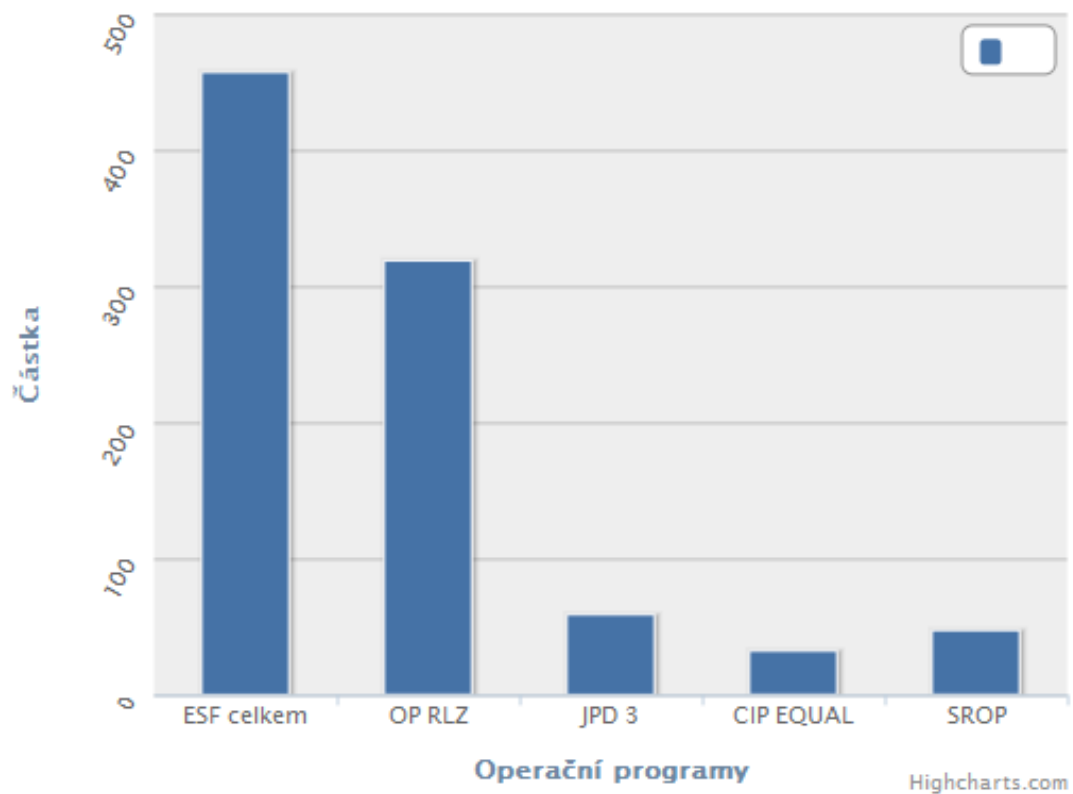
(zdroj:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/oblasti_%28nuts_2%29_a_kraje_%28nuts_3%29_ceske_republiky)

č. 3 – Celkový objem finanční pomoci z ESF

Celkový objem finanční pomoci z ESF (období 2004-2006)

Podpora z EU v mil. EUR

(zdroj: <http://www.esfcr.cz/04-06>)

č. 4 – Dotazník k problematice udržitelného rozvoje

(zdroj: Horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost on-line] dostupné z: www.esfcr.cz/file/7495_1_1/ [cit. 23. 4. 2011])

Dotazník k problematice udržitelného rozvoje

Na otázky č. 1 - 6 nelze odpovídat pouze ANO či NE; otázka č. 7 není povinná.

K odpovědi je nutno připojit i stručný a výstižný komentář s vysvětlením:

ANO – Jakým způsobem? NE – Z jakého důvodu?

1) Seznámili jste se před přípravou Vašeho projektu s významem a hlavními principy udržitelného rozvoje?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Setkali jste se s principy udržitelného rozvoje již v minulosti?

-Z jakých zdrojů jste při zjišťování informací o udržitelném rozvoji čerpali (např. elektronické, tištěné nebo jiné materiály)?

2) Budete při realizaci Vašeho projektu podporovat ekologické třídění odpadů?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Budete třídit papír, plasty, sklo, textil nebo nebezpečné odpady?

3) Budete při realizaci Vašeho projektu dbát na efektivní a úspornou spotřebu materiálu?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Budete podporovat využívání produktů z recyklovaných materiálů (např. sešity, obálky)?

-Budete dbát na to, aby nedocházelo k ne hospodárnému a neefektivnímu kopírování a tištění papírových dokumentů (např. využívání oboustranného tištění a kopírování)?

-Budete dávat přednost klasickým hrnečkům/sklenicím před kelímky na jedno použití?

-Budete dávat přednost elektronické poště před listinnou (především v případě neformální a pracovní komunikace)? Můžete rovněž upozornit na ne hospodárné využívání papíru, a to připojením věty k textu v odesílaném emailu: „Opravdu potřebujete vytisknout tento e-mail?“

4) Budete při realizaci Vašeho projektu dbát na efektivní a úsporné využívání energetických zdrojů a vody?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Budete dbát na hospodárné využívání plynu a elektřiny (např. využívání úsporných žárovek)?

5) Budete při realizaci Vašeho projektu podporovat ekologicky šetrné způsoby dopravy?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Budete podporovat využívání osobní vlakové dopravy, městské hromadné dopravy, pěší chůze nebo jízdy na kole?

-Budete se snažit eliminovat využívání automobilové a letecké dopravy?

6) Zatímco předchozí otázky byly zaměřeny na Váš projekt, otázka č. 6 se vztahuje k Vaší organizaci.

Jsou činnosti Vaší organizace v souladu se zásadami ochrany životního prostředí?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

-Uveďte konkrétní příklady, jak se Vaše organizace v současnosti podílí na zlepšení stavu životního prostředí (můžete vycházet i z bodů 2 – 5)

-Má Vaše organizace politiku nebo plán udržitelného rozvoje?

-Informujete své zaměstnance o příkladech dobré praxe z oblasti udržitelného rozvoje?

7) Pokud budou součástí Vašeho projektu další aktivity, které výrazně přispějí k naplňování principů udržitelného rozvoje, máte možnost je popsat v tomto bodě.

Poznámka:

-Přispěje Váš projekt k všeobecnému povědomí o vlastní zodpovědnosti každého z nás za kvalitu svého života a okolí?

-Budete využívat energii z obnovitelných zdrojů?

-Bude Váš projekt obsahovat aktivity, které povedou k odstranění starých ekologických zátěží?

-Bude Váš projekt přínosem pro lesní hospodářství (např. výsadba stromů)?

č. 5 – Dotazník k problematice rovných příležitostí

(zdroj: Horizontální témata operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost on-line] dostupné z: www.esfcr.cz/file/7495_1_1/ [cit. 23. 4. 2011])

Dotazník k problematice rovných příležitostí:

Na otázky č. 1 - 5 nelze odpovídat pouze ANO či NE; otázka č. 6 není povinná.

K odpovědi je nutno připojit i stručný a výstižný komentář s vysvětlením:

ANO - Jakým způsobem? NE - Z jakého důvodu?

1) Seznámili jste se před přípravou Vašeho projektu s problematikou rovných příležitostí?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

Prostudovali jste si některé materiály k problematice rovných příležitostí?

Znáte některé organizace, které se problematice věnují?

Uvědomujete si, které skupiny jsou ve Vašem okolí znevýhodněné a jakým způsobem by bylo možno jim pomoci?

2) Zajistíte, aby se informace o Vašem projektu dostaly ke všem relevantním cílovým skupinám?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

Budete k informování o projektu využívat například více jazykových verzí, Braillovo písmo a materiály ve formě přístupné a srozumitelné všem?

Budete používat způsoby informování, které reflektují odlišnost cílových skupin a budou materiály o projektu genderově citlivé (tj. budete o cílových skupinách informovat jak v mužském tak ženském rodě např. byl/byla, klient/klientka apod.)?

Budou informace o Vašem projektu v místních novinách, v novinách nebo časopisech různých cílových skupin a budou také dostupné v místních informačních (např. komunitních) centrech, v místních neziskových organizacích, na úřadech práce, u lékařů, apod.?

3) Učiníte kroky k tomu, aby aktivity Vašeho projektu byly dostupné všem účastníkům a účastnicím projektu?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

Berete v úvahu povinnosti účastníků a účastnic charakteru rodinného (zajištění hlídání dětí či příspěvek na takové zajištění) a jiného (spojeného např. s vírou), vzdálenost dojezdu (uzpůsobení času a místa konání), vybavenost místa (zázemí pro přijetí zdravotně postižených, bezbariérové přístupy) a jiné?

Nebylo by vhodné v rámci zaměření na určitou skupinu nabídnout účastníkům a účastnicím Vašeho projektu příspěvek na dopravu?

Je vzdělávání umožněno i v upravené době dle dohody, případně dálkovou formou?

Dáváte svým účastníkům a účastnicím přístup ke vzdělávání pomocí internetu z domova či z místnosti k tomuto účelu vyhrazené?

4) Budete informovat účastníky a účastnice o uplatňování rovných příležitostí ve Vašem projektu?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

Připojíte například k informaci o projektu oznámení, že při projektu uplatňujete rovné příležitosti a jakým způsobem je uplatňujete?

Jsou informováni všichni účastníci a účastnice o tom, že mají právo předkládat návrhy nebo podávat stížnosti, pokud se domnívají, že byli diskriminováni na základě etnického původu, rasy, pohlaví, zdravotního znevýhodnění nebo jiného kritéria?

Budou účastníci a účastnice v rámci projektu proškoleni v oblasti rovných příležitostí? (např. zařazení speciálních modulů pro rovné příležitosti zahrnujících hraní vzorových rolí, boj se stereotypy nebo zvyšování informovanosti)

5) Zatímco předchozí otázky byly zaměřeny na Váš projekt, otázka č. 5 se vztahuje k Vaší organizaci.

Jsou činnosti Vaší organizace v souladu s principy uplatňování rovných příležitostí?

Ano (Jakým způsobem?) Ne (Z jakého důvodu?)

Poznámka:

Má například Vaše organizace politiku rovných příležitostí, při náboru zaměstnanců nehledíte na pohlaví, věk, příslušnost k určité rase, rodinnou situaci, ani na jiná kritéria znevýhodňující některé uchazeče?

Poskytujete zaměstnancům vhodné podmínky pro práci (přizpůsobíte zázemí zdravotně postiženým, umožňujete plné prožívání rodinného života, zajišťujete dostupnost služeb...), hodnotíte je dle provedené práce, umožňujete všem další rozvoj a vzdělávání?

Školíte své zaměstnance v problematice rovných příležitostí? (např.: vzdělávání v multikulturní problematice, kurzy o potřebách zdravotně postižených, kodex chování, návodné příklady či legislativa pro řešení diskriminace atd.)

Jsou Vaše materiály psány formou, která je v souladu s rovnými příležitostmi?

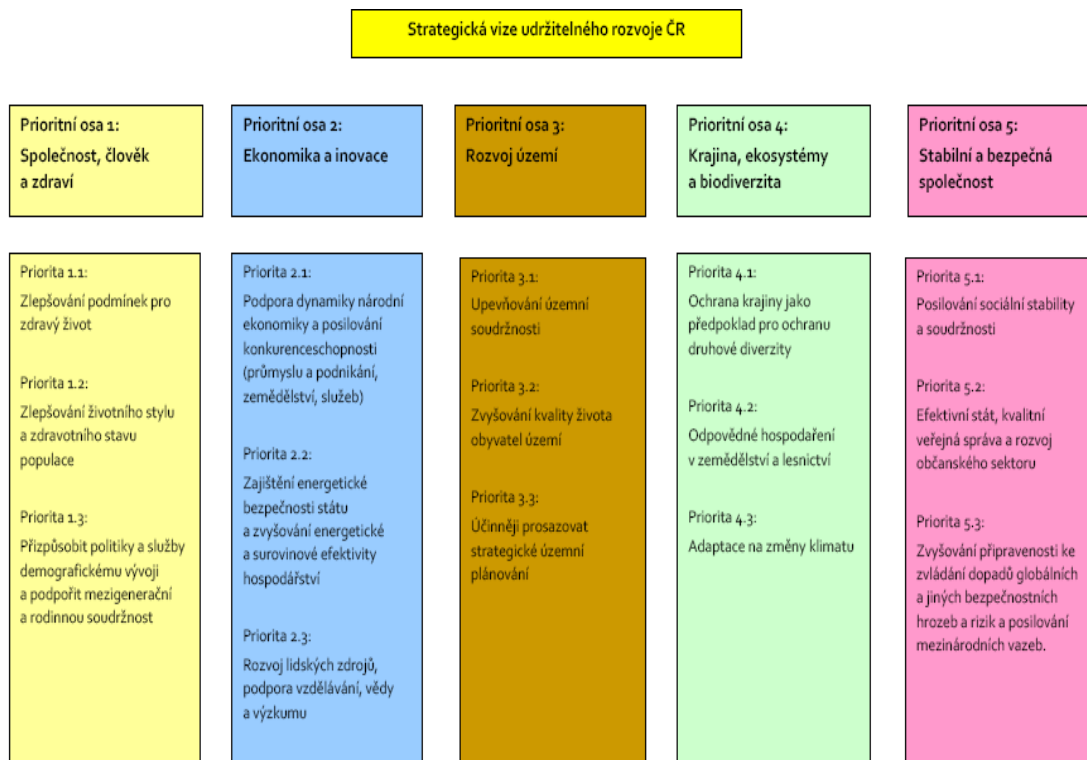
Má Vaše organizace jasné procedury, jak postupovat při řešení eventuálních problémů? (např.: diskriminace mezi zaměstnanci nebo klienty)

6) Pokud budou součástí Vašeho projektu další aktivity, které výrazně přispějí k naplňování principů rovných příležitostí, máte možnost je popsat v tomto bodě:

Poznámka:

- Jsou v projektu zahrnuty aktivity, které povedou k začlenění znevýhodněných skupin na trh práce?
- Pomůžete znevýhodněným skupinám šířením osvěty v nahlížení na důvody jejich znevýhodnění?
- Pracujete se zaměstnavateli na rozvoji jejich vlastních strategií s ohledem na rovné příležitosti, s cílem přispět ke snížení diskriminace na trhu práce?

č. 6 – Strategická vize udržitelného rozvoje ČR

(zdroj: Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR on-line]

dostupné z: <http://psur.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=f3ca84ce-8ffd-4224-9518-581eabcc076c> [cit. 23. 4. 2011])